

ARBETSRAPPORTER
Kulturgeografiska institutionen
Nr. 742

**Förtätning och dess konsekvenser för tillgänglighet
till parker och grönområden**

Exemplet *kvarteret Seminariet* i Uppsala

Anton Kardach

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala, oktober 2010
ISSN 0283-622X

Förord

Jag skulle vilja tacka mina lärare i uppsatskursen Jan Öhman, Ali Najib och Sofia Cele som alla har varit engagerade och gjort att steget från abstrakt tanke till handling har blivit mindre. Sofia har även varit min handledare så jag vill tacka henne en andra gång för detta då hon har granskat mitt arbete under dess tillkomst och gett konstruktiva förslag. Sist men inte minst vill jag tacka Monica Axelsson, Daniel Bergvin och Monica Östman som villigt ställt upp på att bli intervjuade till denna uppsats.

Anton Kardach, 2010-05-31

1. INLEDNING.....	4
1.1 Syfte	4
1.2 Avgränsning	5
1.3 Metod	6
1.4 Källkritik	7
2. TEORI.....	8
2.1 Förtätning och miljö	9
2.2 Grönområdenas roll och funktion i staden	10
2.3 Människan i förhållande till naturen	13
2.4 Människan och stadsmiljön.....	15
3. EMPIRI.....	16
3.1 Uppsala Kommuns översiktsplan.....	16
3.2 Exemplet kvarteret Seminariet	18
3.3 Intervju med Monica Axelsson	22
3.4 Intervju med Monica Östman.....	22
3.5 Intervju med Daniel Bergvin.....	23
4. ANALYS OCH DISKUSSION.....	23
4.1 Planernas samstämmighet och resursfrågan.....	24
4.2 Förtätningens inverkan på stadsmiljön.....	25
4.3 Parkens tillgänglighet och betydelse	28
5. SLUTSATSER.....	30
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32
BILAGA 1	34
BILAGA 2	36

1. INLEDNING

Jag vill i denna uppsats undersöka Uppsala kommuns satsning på att bygga tätt genom att granska den intressekonflikt som ofta finns mellan att bevara grönområden och parker i förhållande till viljan att bygga tätt för att minska biltrafik och utsläpp. Jag kommer att fokusera på miljö, på så vis att jag vill fokusera på frågor som förtätning, minskning av transportsträckor och med det utsläpp och bevarande av grönområden och parker. Miljö innefattar i min uppsats både ”gröna värden”, alltså frågor om bevarande av grönområden och minskning av utsläpp från trafiken men också frågor som rör stadsmiljö och människors liv i staden. Det fokus som jag har på miljöfrågan vid belysandet av problemet med hur planeringen av grönområden i detta fall *kvarteret Seminariet* går till yttrar sig därmed i att jag är intresserad av miljön på två olika sätt. Dels att jag är intresserad av miljön mer globalt alltså av hur stadens utformning och funktion har samband med utsläpp från transporter i staden vilket leder till exempelvis koldioxidutsläpp och på vilket sätt dessa kan hållas nere genom stadens utformning. Dels är mitt andra och huvudsakliga fokus av lokal karaktär och berör själva stadsmiljöns utformning i sig och grönytorernas betydelse för denna. Sedan tar jag också upp frågan om markresurser som berör både den globala och lokala nivån, på så sätt att exempelvis jordbruksmarken är av lokalt slag men marknaden för jordbruksvaror kan vara högst global och därmed påverka hela planetens transportsystem och utsläpp från det.

Det är viktigt att inte glömma bort invånarnas livskvalitet och deras närmaste omgivning när man har fokus på miljön, det är därför som jag har valt att fokusera på dessa värden. Förtätning innebär ofta att man vill återgå till en mer traditionell kvartersstad där stadsparker anläggs för att möta människans behov av grönska. Detta synsätt på staden kan jämföras med det mer funktionalistiska där staden byggs glesare men där det även finns mer plats för ekologisk mångfald genom att man bevarar fler naturliga områden. Dessa två synsätt kan ses som en slags motsättning som jag även har i åtanke i min syn på förtätning.

Uppsala kommun håller precis på att ta fram en ny översiktsplan och den demokratiska process som detta är pågår ännu och planen förväntas bli klar under sommaren 2010.¹ Planerna för *kvarteret Seminariet* bygger dock på den tidigare översiktsplanen från 2002 som jag analyserar i denna uppsats. Frågan om natur och grönområden har väckt mycket engagemang vid framtagandet av den nya planen och erfarenheterna från planeringen av *kvarteret Seminariet* har antagligen bidragit en stor del till detta.²

1.1 Syfte

Mitt huvudsakliga syfte är att analysera hur en process, som planeringen av nya bostäder i en parkliknande stadsmiljö, i detta fall *kvarteret Seminariet* kan se ut och vilka konsekvenser planerna kan ha för miljön i främst staden men även mer generellt. Jag vill jämföra det perspektiv som framkommer i kommunens översiktsplan med när planeringen börjar bli mer konkret i samband med detaljplaneringen för *kvarteret Seminariet* genom att analysera båda dessa dokument. Det jag är intresserad av är att se hur de ursprungliga tankarna kring

¹ <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Stadsutveckling--planering/Oversiktsplanering/Oversiktsplan-2010/>, 2010-05-28.

² <http://www.unt.se/startsidan/striden-om-gronskan-gar-vidare-312313-default.aspx>, 2010-05-28.

Uppsalas utveckling som finns i översiktsplanen eventuellt skiljer sig eller blir mer konkreta när planerna ska bli verklighet, och marken ska börja bebyggas.

Skälet till att jag har valt *kvarteret Seminariet* och byggplanerna för det som studieobjekt är att Seminariet är ett relativt stort projekt som antagligen kommer att ha stor betydelse för gestaltningen av dess närområde. Det kan även ha betydelse för Uppsala som helhet då detta kvarter har gamla anor som tidigare hemvist för akademisk utbildning i form av Lärarutbildningen, något som har betydelse i en universitetsstad som Uppsala. Det ligger även i anslutning till Luthagen som är en välkänd och relativt central stadsdel i Uppsala och ett stenkast bort från Fyrishov som är en anläggning som används av både uppsalabor och besökare utifrån. Framför allt anser jag att Seminariet är ett särskilt bra exempel för en studie som gäller förtätning och bevarande av grönområden då dessa aspekter ställs på sin spets just med byggplanerna för detta kvarter. Min frågeställning blir således:

Hur förhåller sig planerna för kvarteret Seminariet till kommunens vilja att satsa på förtätning och miljöambitionerna kring förtätning i Uppsala kommuns översiktsplan?

Hur kan man förstå satsningen på förtätning i kvarteret Seminariet och Uppsalas Översiktsplan utifrån teorierna om förtätning och grönområden? Är planen bra som den är eller behöver den ändras för att parken ska ha en god tillgänglighet men att man samtidigt bygger en tät stad?

1.2 Avgränsning

I detta arbete väljer jag att endast fokusera på bostadsbyggande eftersom annat, som kontor och handel skulle innebära en delvis annan slags problematik exempelvis i fråga om transporter som skulle bli för stor för denna uppsats. Bostäder är något som vi alla behöver och har nära att relatera till, därför är det också en naturlig sak för mig att utgå ifrån i en undersökning om stadsbyggnad.

Då jag är intresserad av hur en parkmiljö i staden hanteras i ett planärende och hur detta har samband med förtätning så kommer jag att begränsa mitt fokus till grönområden och parker och deras förhållande till stadsmiljön runtomkring. För att förstå helheten så kan man inte se grönytor som isolerade delar av staden, därför söker jag svar på hur staden fungerar som helhet och interagerar med grönytor. Däremot så går jag inte in djupare på frågor rörande hur exempelvis vanliga bostadskvarter, stadskärnor och liknande fungerar i detalj utan jag fokuserar på sådant som har betydelse för specifikt grönytor i staden. Jag går inte heller in djupgående på frågan hur grönytor och bebyggelse skall utformas designmässigt för att fungera optimalt utan i denna studie så ligger fokus på helheten.

När man talar om miljöaspekter så kan frågor rörande exempelvis vattenresurser och hur nybyggnad kan påverka miljön i staden, samt rent tekniska frågor som exempelvis rör mängden halter av skadliga partiklar i luften bli aktuella. Detta är viktiga frågor men de kräver en kunskap som jag inte har valt att fördjupa mig i inom ramen för denna uppsats.

1.3 Metod

Jag bygger min analys utifrån olika teorier om stadsmiljöer och grönområden i städer. En stor del av den litteratur som jag utgår ifrån ser förtätning som något som kan vara positivt för både urbanitet och miljö inom stadens gränser. Vid valet av litteratur har jag dock strävat efter att ha en bredd på perspektiven. Jag ville därmed ha en objektiv bild på frågor gällande stadsbyggnad och behovet av förtätning respektive behovet av grönområden i staden. Eftersom detta är frågor som ofta engagerar allmänheten och som kan bli politiska till sin natur är det särskilt viktigt att ha en objektiv inställning vid studiet av dessa för att hålla en vetenskaplig trovärdighet. Tankarna kring urbana miljöer har till stor del hämtats från Jane Jacobs³ bok *Den amerikanska storstadens liv och förfall* som har uppnått status som en klassiker inom området. För att få ett mer svenskt och samtida perspektiv på frågan har jag även använt mig av de tankar som Jerker Söderlind⁴ presenterar i boken *Stadens Renässans* som kan ses som ett komplement till Jane Jacobs. Jag har även använt mig av landskapsarkitekten Alexander Stähles⁵ teorier om att en stad skall byggas tätt men att man samtidigt måste satsa på parker och andra gröna ytor i staden för att de boende ska trivas och må bra i den urbana miljön. För att få ett större fokus på betydelsen av grönområden i sig så har jag dels använt mig av Boverkets skrift *Bostadsnära Natur*⁶ som handlar om behovet av att människor har grönområden i anslutning till sitt boende men också till olika typer av verksamheter. Dels har jag också byggt min teori om grönområdenas roll på antologin *Svensk Miljöpsykologi*⁷ som handlar om hur människans miljö däribland grönområden och parker kan inverka på hennes psykologiska välbefinnande.

För granskningen av hur planerna för Seminariet förverkligas har jag utgått från kommunala plandokument. Jag har undersökt översiktsplanen för Uppsala Stad för att där se hur kommunen vill satsa på förtätning och vilka tankegångar som finns om detta. Eftersom jag har varit intresserad av miljöaspekten ville jag också se på hur kommunen kopplar förtätning till miljö och hur man ser på bevarandet av parker och grönområden i förhållande till förtätning.

Jag har även undersökt detaljplanen för *kvarteret Seminariet* och jämfört hur denna förhåller sig till översiktsplanen vad gäller förtätning och miljö. För att få en ännu djupare förståelse hur planprocessen för Seminariet har gått till har jag genomfört intervjuer med personer som är insatta i denna process. De intervjuer jag genomförde var av semi-strukturerat slag. Jag hade en röd tråd genom alla tre intervjuer och den gick ut på att jag ville få svar på frågor rörande *kvarteret Seminariet* utifrån temat för min uppsats. Frågorna behövde dock anpassas till de personer som jag intervjuade eftersom de hade olika titlar och uppdrag och på olika sätt hade med byggplanerna för *kvarteret Seminariet* att göra (se bilaga 1). De personer jag intervjuade var Monica Axelsson, affärsutvecklare på NCC Boende, Daniel Bergvin, planarkitekt på Uppsala kommun och Monica Östman (S), vice ordförande i Byggnadsnämnden i Uppsala. Jag föreberedde frågor innan intervjuerna men fick under själva

³ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.

⁴ Söderlind, Jerker (1998). *Stadens renässans*. Kristianstad: SNS Förlag.

⁵ Stähle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friyetillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan.

⁶ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, 2010-05-04.

⁷ Johansson, Maria & Küller, Marianne (red.) (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

intervjutillfällena ibland ändra på frågeföljden och ställa följdfrågor som blev relevanta under intervjuens gång. Jag valde medvetet ut intervjupersoner som från början kunde tänkas ha olika ståndpunkter och infallsvinklar på frågan om byggplanerna för *kvarteret Seminariet* för att därmed balansera materialet så att det inte blev tendentiöst.

Slutligen ville jag jämföra den ursprungliga situationen som framkommer i kommunens översiktsplan med de intentioner som finns och den process som börjar i samband med detaljplanen för *Seminariet* och vad personerna som är inblandade i denna process anser i frågan. Därmed ville jag se hur man kan förstå processen och vilka aspekter som har betydelse.

Min forskningsmetod är tydligt kvalitativ och den kan betecknas som en typ av fallstudie därför att jag granskade ett visst ”fall”, närmare bestämt byggplanerna för *kvarteret Seminariet* och att jag hade mitt fokus riktat på detta fall.⁸

1.4 Källkritik

Jane Jacobs bok *Den amerikanska storstadens liv och förfall* är inget klassiskt akademiskt arbete utan kan mer ses som en slags journalistisk produkt, boken har dock haft ett stort akademiskt inflytande. Hon använder sig av omfattande observationer och faktainsamling vilket ger stöd åt bokens trovärdighet och gör den till ett omfattande dokument över städernas utveckling på olika nivåer. Jacobs använder sig dock ibland av onyanserade och alltför bestämda formuleringar om hur den moderna stadsplaneringen fungerar och vad den resulterar i. Detta kan å andra sidan göra att man som läsare har lätt att ställa sig kritisk till hennes slutsatser och fokusera på det som kan ha nytta i en mer nyanserad diskussion. Jane Jacobs kan ses som en förespråkare för en mer traditionell och tät stadsbebyggelse och tenderar i egenskap av det att inte problematisera den stadsbyggnadsideologi som hon förespråkar tillräckligt mycket. *Den amerikanska storstadens liv och förfall* måste dock ses som en reaktion på och som en polemik mot den till stor del allennärådande stadsbyggnadsideologi som fanns i USA då boken författades. Därför måste boken förstås utifrån sitt historiska sammanhang och att den tillförde något nytt när den kom som har gjort den till en klassiker. Jane Jacobs bygger sina tankar utifrån 1950- och 60-talets storstäder i USA. Vid denna tidpunkt led städerna av betydande kriminalitet och social oro vilket exempelvis yttrade sig i skadegörelse och misshandel på offentliga platser, vilket också framgår i *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Jane Jacobs tar därför stor hänsyn till hur städer skall planeras för att de ska bli tryggare. Denna aspekt är även viktig idag men det är antagligen inte ett lika akut problem för dagens stadsplanering i Sverige. Jacobs bok kan te sig aningen spretig på så vis att man inte riktigt vet vad det är hon verkligen tycker då det inte finns någon enskild och tydlig slutsats. Hon förespråkar dock att städer ska undersökas utifrån deras mångfald och att man måste se på det specifika och avvikande i städerna för att förstå helheten.⁹ Detta i sin tur betyder att hon är emot generella åtgärder inom stadsplaneringen.

Jerker Söderlinds bok *Stadens renässans* utgår, som också namnet antyder, från att den moderna stadsplaneringen bör återgå till att värna en mer tät kvartersstad som den gjorde innan städernas utveckling började kännetecknas av de modernistiska tankarna. Söderlind

⁸ Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber, s. 65-66.

⁹ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 470.

lyfter fram marknadsmekanismernas betydelse i denna stadsrenässans och menar den täta staden är mest ekonomiskt fördelaktig för samhället. Boken skrevs under 1990-talet då marknadstanken var stark efter att den nyliberala ideologin hade etablerats av politiker som Margaret Thatcher på 1980-talet och efter det att de planekonomiska ekonomierna i det forna östblocket hade kollapsat runt slutet av 1980-talet. Boken bör därför likt Jane Jacobs förstås utifrån det läge då den skrevs. Eftersom Stadens Renässans är ett senare verk så kan den utgå mer ifrån tidigare kunskap inom den skolbildning som motsatte sig den modernistiska stadsplaneringen där Jacobs hörde till pionjerna. Det är också det den gör och den bygger inte på observationer och journalistiskt arbete likt Jacobs bok. Söderlunds bok kan te sig som enkelspårig men bör läsas som Jane Jacobs bok med den skillnaden att den har ett senare och mer tydligt marknadsekonomiskt perspektiv.

Alexander Ståhles avhandling bygger på egna rumsliga analyser som han har genomfört i olika stadsdelar i Stockholms Stad. Han utgår därmed utifrån primärkällor vilket generellt ökar trovärdigheten i ett vetenskapligt arbete.¹⁰

Litteraturen om hur städer skall bebyggas, i synnerhet Jane Jacobs utgår från ett storstadsperspektiv. Hur man ska bebygga en plats kan bero på om denna ligger i en storstad eller i en mindre stad, detta gäller naturligtvis också *kvarteret Seminariet*. Jag skulle vilja påstå att Uppsala relativt sett är en storstad, dit många flyttar in från mindre orter, ofta för att de ska studera men också för att de kommer för att ansluta sig till arbetsmarknaden i Uppsala. Uppsala kan sägas ha storstadens anonymitet just eftersom det finns så många inflyttade i Uppsala. Uppsala kommun har nu över 195 000 invånare¹¹ och är därmed nära gränsen på 200 000 invånare som är den svenska definitionen på en storstad statistiskt sett.¹² Uppsala kan naturligtvis inte jämföras oproblematiskt med en stad som New York som Jane Jacobs till stor del utgår från och jag försöker att använda litteraturen på så vis att den blir relevant att använda för en stad som Uppsala.

2. TEORI

Detta kapitel innehåller en teoretisk bakgrund som ska ligga till grund för min analys av planprocessen för *kvarteret Seminariet*. Jag kommer att ta upp teorier rörande de områden som jag är intresserad av när jag undersöker själva planprocessen. Först tar jag upp teoribildningar rörande det sätt på vilket förtätning hör ihop med miljö både lokalt och globalt. Därefter går jag igenom litteratur som handlar om den betydelse som grönområden har i staden och hur de hänger samman med förtätning, eftersom grönområden är den aspekt av stadsmiljön som jag är mest intresserad av. Eftersom staden är främst människans habitat så tar jag även upp människans förhållande till naturen respektive stadsmiljön.

¹⁰ Esaiasson, Peter m.fl. (2007). *Metodpraktikan*. Vällingby: Norstedts Juridik, s. 319.

¹¹ <http://www.uppsala.se/sv/Kommunpolitik/Ekonomi--statistik/Statistik--fakta/>, 2010-05-31.

¹² <http://www.skl.se/web/Kommungruppsindelning.aspx>, 2010-05-31.

2.1 Förtätning och miljö

Förtätning är ett aktuellt paradigm inom dagens stadsplanering, det finns ekonomiska, sociala och miljömässiga argument som stödjer detta paradigm. Den växande urbaniseringen har blivit ett globalt problem eftersom det går åt dyrbara markresurser åt de expanderande städerna. Landskapsarkitekten Alexander Ståhle anser att städerna måste växa inåt istället för utåt, för att man inte skall slösa på markresurserna.¹³ På så sätt ses förtätning som en åtgärd som sparar på markresurser och i längden även andra slags resurser vid utbyggnad av städer. Boverket menar att det alltid innebär problem att bevara olika typer av grönområden och natur när städer växer. Idag växer städerna ofta på två olika sätt samtidigt, dels genom att de förtätas och att man därmed utnyttjar befintlig infrastruktur och dels genom *urban sprawl* alltså att stadens yta breder ut sig på omgivande områden. Drivkraften för det senare är att människor söker sig till natur- och vattennära lägen i städernas utkanter. Både typerna av stadstillväxt är en utmaning för bevarandet av den bostadsnära naturen som en resurs för invånarna.¹⁴

Enligt Jerker Söderlind kan den täta staden ses som mer ekologiskt hållbar än den glesa, eftersom det krävs färre transporter inom en tät stad, särskilt om den är funktionsblandad så att olika verksamheter ligger nära varandra. En tätbebyggd stad med hus i flera våningar tar även färre markresurser i anspråk, vilket gör att mer skog och jordbruk kan behållas i närheten av staden. Detta underlättar för närhet till rekreativsmöjligheter och för en lokal matproduktion. I en tät stad lönar sig även kollektivtrafik bättre eftersom kollektivtrafiklinjer behöver ett tillräckligt befolkningsunderlag för att löna sig. Människor måste ha nära till hållplatser så att kollektivtrafiken skall fungera optimalt. I tätbebyggda områden är det svårt att öka biltrafiken eftersom befolkningen på sådana platser har särskilt svårt att acceptera det, då det medför ökad trängsel där det redan är ont om plats. Sådana områden har redan mycket trafik av olika former eftersom en tät bebyggelse också innebär att kommunikationerna måste samsas på ett redan begränsat utrymme. Boende i tätbebyggda områden tenderar att engagera sig emot ökad trafikbelastning mer än andra eftersom de områden som de bor i är särskilt känsliga för öknings av motoriserad trafik. Befolkningen i glesare områden tenderar däremot att inte engagera sig lika mycket emot utbyggda trafiklösningar eftersom ökningen av biltrafiken inte innebär några betydande direkta störningar i glesa områden på samma sätt som i tätbebyggda.¹⁵ Utbyggnad av trafikleder kan tvärtom vara i deras intressen eftersom ett glest område i utkanten av en stad ofta har sämre tillgång till kollektivtrafik och avståndet till stadskärnan gör det mer rationellt att använda bilen som det huvudsakliga transportmedlet. Bostadsområden i stadens ytterkanter är ofta byggda efter modernistiska principer med trafikseparering där bostadsområdet i sig är stängt för genomfartstrafik. Istället leds trafiken via trafikleder vid sidan om som ofta är avskilda från själva bostadsområdet med skogspartier, parkeringsplatser eller andra allmänna områden.¹⁶ Denna struktur med bilfria bostadsområden där man inte har trafiken inpå sin bostad, kan ge en känsla av frånvaro av biltrafik samtidigt som det är just sådana strukturer som tenderar att skapa mer biltrafik.

¹³ http://www.svd.se/kulturooje/understreckat/artikel_2231003.svd, 2009-11-17.

¹⁴ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, s. 12. 2010-05-04.

¹⁵ Söderlind, Jerker (1998). *Stadens renässans*. Kristianstad: SNS Förlag, s. 24.

¹⁶ Björk, Cecilia & Reppen, Laila (2000). *Så byggdes staden*. Stockholm: Svensk Byggtjänst, s. 34.

Karin Bradley är en av dem som kritiserar den täta stadens paradig som ett resurssnålt sätt att bygga på.¹⁷ Hon menar att dagens miljöideal av vilket den täta staden är en del av grundar sig på en världssyn som definieras av en privilegierad befolkningsgrupp inom medelklassen. Hon vill lyfta fram alternativa sätt att se på staden och anser att man har mycket att lära av de resurssvaga delarna av befolkningen. Den täta staden har fördelar ur miljösynpunkt menar hon, men de som befolkar tätbebyggda områden i Sverige som exempelvis invånarna i Stockholms innerstad tenderar att ha en mycket resurskrävande livsstil där det ses som naturligt att resa mycket och ha en stor konsumtion av varor. Hon påpekar att förtätning av städer i Sverige sällan leder till ett ökat underlag för handel och service, därmed missar man en av de viktiga skäl till varför man ska bygga tätare.¹⁸

Eftersom många områden utanför stadskärnorna till största delen består av bostäder så är det viktigt att dessa har en tillräcklig befolkningstäthet för att skapa underlag för att service och mångfald skall skapas. Detta är även viktigt för att offentliga ytor som parker och grönområden frekvent blir besökta av människor.¹⁹ En hög befolkningstäthet är dock inte automatiskt positiv för stadslivet. En stadsdel som från början är felaktigt byggd kommer att fungera dåligt oavsett om den har hög befolkningstäthet eller inte.²⁰ Därmed kan som Boverket skriver ”förtätning och exploatering leda till fragmentering av landskapet, vilket gör det svårare för både människor och djur och växter att förflytta sig i gröna miljöer”.²¹ Alexander Stähle kritiserar Stockholms översiktsplan för att vara konservativ då den uttrycker att Stockholms gröna struktur ska bestå. Detta menar han är dåligt för att det kan hämma stadsutvecklingen, genom att grönområdena inte får bättre kvalitet och områden med mycket grönområden kan inte förbättras i tillräcklig grad. Istället riskerar kvalitativa ytor i staden, som exempelvis skolgårdar att bebyggas.²²

2.2 Grönområdenas roll och funktion i staden

Jerker Söderlind menar att marknadens aktörer i form av byggföretag och markägare behöver planerare för att kunna realisera sina projekt på ett bra och effektivt sätt. Planerarna måste i sin tur lyssna till marknadens efterfrågan så att de kan planera på ett sätt som i slutändan blir bra.²³ Som ett exempel på detta tar Söderlind upp Central Park i New York, som olika investerare flera gånger har velat exploatera efter att parken anlades. Området där Central Park ligger var tidigare oattraktivt men genom aktiv stadsplanering så skapades denna unika park. Genom åren har planerarna sett till att parken har fått finnas kvar och med tiden har området runt Central Park blivit och fortsatt att vara attraktivt vilket i sin tur gynnat marknaden i stort.²⁴ Central Park kan ses som en modell för andra parker i städer på så vis att det är ett slags artificiellt grönområde som med tiden blivit allt mer naturligt och det fungerar

¹⁷ <http://www.arkitekt.se/s49669>, 2010-05-04.

¹⁸ Ibid., 2010-05-04.

¹⁹ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 230.

²⁰ Ibid., s. 234.

²¹ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, s. 42-43. 2010-05-04.

²² Stähle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på frihetstillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan, s. 4-5.

²³ Söderlind, Jerker (1998). *Stadens renässans*. Kristianstad: SNS Förlag, s. 199.

²⁴ Ibid., s. 203.

i synergi med de tätbebyggda områdena runt omkring. Genom planering har man skapat en vital miljö där en tät stad och ett stort grönområde skapar en integrerad helhet.

Under de senaste årtiondena har många kommuner haft dålig ekonomi och därför har underhåll av grönområden ibland blivit föremål för besparingar, vilket har gjort att många grönområden fått sämre kvalitet. Kommunerna har även avsagt sig ansvaret för mycket mark i städerna och planeringen har då ofta drivits av byggherrar som ofta har ett intresse av att exploatera sin mark så långt det går. Enligt författarna till *Bostadsnära Natur* kan de senaste årens utveckling ha negativa konsekvenser för människors tillgång till natur som ligger nära bostaden.²⁵ Utvecklingen med att vissa områden har slutat att vårdas och blivit förvildade kan ibland leda till att det blir en högre biologisk mångfald i dessa. Å andra sidan kan sådana ”glömda” grönområden uppfattas som mindre attraktiva och ses som potentiella områden för exploatering.²⁶

Alexander Ståhle har gjort en jämförande studie i några stadsdelar i Stockholm där han visar att friytors (grönområdets) tillgänglighet är beroende av deras egen och anslutande gators struktur. Enligt honom har det tätbebyggda Östermalm bättre park- och naturtillgång än ”gröna” förorter som Rågsved och Högdalen. På Östermalm är nämligen grönområdena integrerade med gatornas struktur, och vissa gator är utformade som gröna esplanader. Denna struktur gör även att grönytorna blir överblickbara och kan ses från många håll vilket antagligen ökar invånarnas känsla av tillgång till grönområden.²⁷ Områden som är täta behöver inte nödvändigtvis vara mindre gröna än andra mindre tätbebyggda områden. Det kan vara avgörande på vilket sätt marken utnyttjas.²⁸ Det negativa med parker i tätbebyggda områden är att de utsätts för ett betydande slitage då de används mycket mer än parker och grönområden i glesare områden.²⁹ Hur pass stor besöksfrekvens ett grönområde får beror till stor del på hur pass väl integrerat det är med stadsbebyggelsen runt omkring.³⁰ I Boverkets skrift *Bostadsnära Natur* tar man också upp det att tillgängligheten till naturen kan uppfattas som låg trots att man bor omgiven av mycket natur. Med andra ord verkar det som att det är själva tillgängligheten och inte förekomsten av natur i sig som har betydelse för människors upplevelse av deras omgivning och om den anses grön eller inte. En viktig utmaning för planerare är därför att just utforma bebyggelsen så att människor får en god tillgänglighet till grönområden då detta i förlängningen är en viktig aspekt av välfärden.³¹ Ståhle tar även upp grönområdenas olika roll och att de kan ha direkta och indirekta bruksvärden. Ett direkt bruksvärde innebär att en park eller ett grönområde har ett socialt värde på så vis att det används för exempelvis lek eller vistelse. Indirekt bruksvärde är att grönytan inte har en direkt användning utan endast existerar rent visuellt och att man vet att den finns där.³²

²⁵ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, s. 12-13. 2010-05-04.

²⁶ *Ibid.*, s. 59. 2010-05-04.

²⁷ Ståhle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan, s. 187-189.

²⁸ *Ibid.*, s. 156-157.

²⁹ *Ibid.*, s. 171.

³⁰ *Ibid.*, s. 180.

³¹ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, s. 9-10. 2010-05-04.

³² Ståhle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan, s. 70.

Också Jane Jacobs diskuterar parkers kontakt med den omkringliggande bebyggelsen. Hon menar att staden bör ses som en organism där olika delar är beroende av varandra och på så vis skapar ett sammanhållet system. Det räcker därför inte att en park har god tillgänglighet och kontakt med omkringliggande gator utan själva stadsdelen som parken ligger i bör vara välfungerande i sig så att parken kommer till sin fulla rätt. En mindre attraktiv park kan därför i sin tur fungera relativt bra som ett stadsrum om den är välintegrerad med den omkringliggande stadsstrukturen och ligger i en väl fungerande stadsdel.³³

Jacobs har ett synsätt som säger att det inte bara är stadsbor som behöver parker utan att det också är tvärtom, nämligen att parker ofta behöver människor för att de skall vara värdefulla. Hon anser att synsättet som många har att grönområden ses som något som i sig självt förbättrar trivseln i ett område inte stämmer. Ett grönområde bör inte anläggas i hopp om att det i sig självt förbättrar en dåligt fungerande stadsdel. Attraktiviteten kan förbättras genom att det sker en växelverkan mellan ett grönområde och en väl fungerande stadsdel.³⁴ Parker kan ha olika värde beroende på var i staden de ligger och vad de avgränsar till.³⁵ Vissa parker kan finnas endast för att man skall se dem men inte vara inne i dem. Men sådana parker får endast enligt Jacobs vara små och de måste vara placerade på ställen där människor passerar. Eftersom sådana parker fungerar som blickfång måste de också vara väl exponerade. Jacobs talar alltså om det som Ståhle benämner som direkta och indirekta bruksvärden med avseende på parker. Jane Jacobs anser att parker som är dåliga för stadsmiljön oavsett deras storlek är sådana som ligger avsides där det inte finns människor. Hon menar att man kan jämföra parkers lokalisering med bra eller dåliga affärlägen för butiker. Precis som butiker kan parker ha vissa särskilt eftertraktade varor som gör att människor lockas att besöka dem trots dåliga lägen. Exempel på sådana ”varor” i parker kan vara fotbollsplaner eller utomhusscener. Nackdelen med sådana funktioner är att de ofta endast lockar till sig människor under vissa tidpunkter och därför inte ständigt kan hålla parken vid liv. Enligt Jane Jacobs kan man anlägga sådana specialiserade parker när det råder brist på mångfald i närområdet som annars naturligt skulle kunna fylla parken med människor.³⁶

Utformningen av en del grönområden i städerna har fått många att tro att grönområden i sig blir till barriärer som delar staden och skapar större avstånd inom staden. Enligt Boverket är dock en rätt utformad grönstruktur en av stadens tre fysiska byggstenar förutom infrastruktur- och bebyggelsestrukturen. Grönområden kan skapa integration genom att de kan fungera som stråk som länkar samman stadens områden och med vilka man lättare kan orientera sig. Grönområdenas funktion som mötesplatser är också en viktig funktion som de fyller för att skapa sammanhållning i staden.³⁷ För att skapa legitimitet för grönområden är det viktigt att dessa har olika typer av kvaliteter som upplevelsevärden, bruksvärden, ekologiska eller kulturhistoriska värden.³⁸

³³ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 464-465.

³⁴ *Ibid.*, s. 113-114.

³⁵ *Ibid.*, s. 116.

³⁶ *Ibid.*, s. 132-133.

³⁷ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, s. 19. 2010-05-04.

³⁸ *Ibid.*, s. 77. 2010-05-04.

2.3 Människan i förhållande till naturen

Söderlind anser att städerna behöver evolution istället för revolution, man bör förbättra det befintliga, uppgradera historiska stadsbyggnadstraditioner och ekologi får inte stå över kultur och frihet. Ekologi ska tas på allvar, men stadsbyggandet skall inte kretsa kring ekologi, utan ekologi skall ingå i en allmän stadsplanering, ekologi behövs för att staden och mänskligheten skall överleva.³⁹ Söderlind påpekar att bebyggelse av grönområden i städer kan försvåra för djur att röra sig i staden. Enligt honom måste man dock skilja på miljöintresset i stort mot stadens miljö. När man vidtar åtgärder i staden så skall människans bästa prioriteras eftersom staden är den plats där människan är som mest verksam. Söderlind menar att en stadsutveckling som styrs av naturens, växternas och djurlivets krav, riskerar att leda till en stad som är geografiskt och socialt uppsplittrad.⁴⁰ En orsak till att det kan vara så pass svårt att bebygga grönområden i städer är att miljörörelsen har påverkat lagstiftningen så att den biologiska mångfalden prioriteras framför andra aspekter.⁴¹ Boverket är inne på samma linje då man påpekar att vid planering av bebyggelse på eller runt grönområden så tenderar man att ta stor hänsyn till ekologiska värden och biologisk mångfald. Däremot bortser man ofta från grönområdenas sociala och kulturella värde och hur dessa kan påverkas av exploateringen.⁴² I Sverige finns det inte längre några lagstiftade kvantitativa normsystem inom stadsplaneringen som måste följas, istället finns det vissa riktlinjer och rekommendationer gällande tillgängligheten på friyta som skall följas vid planering.⁴³ Normer inom miljölagstiftningen har dock påverkat planeringen under de senaste åren, främst sådana som består av gränsvärden för luftföroreningar.⁴⁴

Filosofen Jürgen Habermas ansåg att moderniseringsprojektet försökte rationalisera människornas livsvärld genom en slags systemintegration som i sig kunde fungera upplösande för livsvärlden. Alexander Stähle anser att planeringen av modernistiska områden skulle kunna förklaras med att den var en del i skapandet av systemvärldar som är ett begrepp som enligt Habermas innebär en större rationalisering av människans vardagsvärld. För att skapa livsvärldar i städer är det viktigt att tänka på grönområdets bruksvärde och användning för individer.⁴⁵ Förutom bruksvärden finns det icke-bruksvärden däribland existensvärden där exempelvis ekologiska värden ingår. Existensvärden brukar kallas ”vetenskapliga värden” eftersom de ofta definieras av exempelvis biologer. Ekologiska värden kan antingen ses som medel för att nå sociala och kulturella värden eller så kan de ses som medel och mål i sig, när det gäller existensvärden så ser man till naturens tillgång för sig själv.⁴⁶

Jane Jacobs förklarar att idén om naturen som ett ideal och staden som någonting i grunden fördärvligt uppkom i samband med upplysningstiden och därefter med romantiken. Städer hade tidigare i urminnes tider stått för frihet och utveckling men denna traditionella

³⁹ Söderlind, Jerker (1998). *Stadens renässans*. Kristianstad: SNS Förlag, s. 10.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 209-210.

⁴¹ Stähle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan, s. 5.

⁴² Bostadsnära Natur, s. 28

⁴³ Stähle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan, s. 40.

⁴⁴ *Ibid.*, s. 41.

⁴⁵ *Ibid.*, s. 69.

⁴⁶ *Ibid.*, s. 71.

syn fick alltså en motvikt.⁴⁷ Den idealiserade och falska bild som skapades av naturen är paradoxalt nog destruktiv för naturen, enligt henne. Orsaken till detta är att den suburbanisering som är ett resultat av längtan efter landet och naturen förstör naturen genom att denna process är starkt resurskrävande.⁴⁸

Miljöpsykologin är ett forskningsfält som försöker få svar på hur vi människor påverkas av miljön runt omkring oss. På senare tid har dock fokus även flyttats över på hur vi i sin tur påverkar miljön. Vår miljöpåverkan kan minska genom införandet av vissa innovationer men enligt miljöpsykologisk forskning så behöver människan mer djupgående ändra sin livsstil, sina attityder och beteenden för att miljön inte ska påverkas negativt på lång sikt.⁴⁹ Enligt Maria Johansson ligger ofta den egna upplevelsen av naturen till grund för den miljömedvetenhet som man utvecklar som person.⁵⁰

Studier där man har låtit människor bedöma olika bilder av natur och byggda miljöer har visat att människor har bedömt naturmiljöer mer positivt än byggda miljöer. Samtidigt har forskningen visat att naturen kan ha positiva hälsoeffekter på människor genom att den kan verka stressdämpande.⁵¹ Grönskan verkar inte bara fungera positivt för hälsan och det psykiska välbefinnandet utan inom forskningen har man även kunnat dra slutsatser om att barns lek blir mer intensiv i gröna miljöer.⁵² Enligt en teori av Stephen och Rachel Kaplan bygger naturen på ett slags mönster som gör att vår uppmärksamhet på naturen inte känns ansträngande. Naturens komplexitet är organiserad på så sätt att den trots sin variationsrikedom i grunden alltid på något vis känns bekant för oss.⁵³ Enligt Bourassa kan det dock vara problematiskt att jämföra preferenser för naturmiljöer och urbana miljöer då dessa i sig är så pass innehållsmässigt olika.⁵⁴ Ett problem inom forskningen har varit själva definitionen av vad som är och inte är natur. Förekomsten av vegetation i förhållande till förekomsten av mänskliga konstruktioner har betydelse för om en miljö kan klassas som natur men gränsdragningen kan vara mycket svår att fastställa. Detta problem blir exempelvis tydligt när det gäller ängs- och hagmarker som är direkt påverkade av människan men som samtidigt utgör en tydlig typ av natur för oss. Även miljöer med en tydlig blandning av vegetation och förekomst av bebyggelse, alltså miljöer som ofta är välbekanta för oss idag befinner sig i ett gränsland vilket gör att de är svårdefinierade.⁵⁵ Grönområden som har bearbetats av människor som exempelvis parker kan så länge de är skötta och vårdade upplevas positivt rent socialt. När sådana områden är misskötta så påverkas också människans perception av närliggande byggnader mer negativt. Välskötta parker och kulturlandskap ger en känsla av att människan tar ansvar för miljön vilket fyller en viktig social funktion.⁵⁶

Enligt Yi Fu Tuan bör man inom forskningen ta hänsyn till att människan kännetecknas av tre aspekter, dels som biologisk organism, dels som social varelse och dels som individ.

⁴⁷ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 474-475.

⁴⁸ *Ibid.*, s. 475-476.

⁴⁹ Küller, Rikard (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 25.

⁵⁰ Jarle Sorte, Gunnar (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 227-228.

⁵¹ Hägerhäll, Caroline M (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 210.

⁵² Jarle Sorte, Gunnar (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 229.

⁵³ Hägerhäll, Caroline M (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 223.

⁵⁴ *Ibid.*, s. 221.

⁵⁵ *Ibid.*, s. 212.

⁵⁶ Jarle Sorte, Gunnar (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 235.

Dessa olika aspekter av människan spelar roll för hennes förhållande till miljön runt omkring sig. Den biologiska aspekten har samband med naturen ur ett evolutionärt perspektiv och hur vi utifrån det uppfattar miljöer.⁵⁷

2.4 Människan och stadsmiljön

Städer kan ses som mänskliga ekosystem som kan liknas vid naturens ekosystem på så sätt att de är komplexa strukturer som består av olika komponenter som är nödvändiga för att hela ekosystemet ska fungera väl. Stadens ekologi är en process som ständigt förändras och den situation som råder påverkar hur de sociala relationerna ter sig.⁵⁸ Ett engagemang för den egna stadsdelen uppstår inte automatiskt av att det finns resurser till det. Så kanske är fallet i småstäder och villaområden men inte i storstäder, menar Jane Jacobs. Förklaringen till det är den anonymitet som finns mellan invånare i storstäder.⁵⁹ En stadsstruktur med gator och trottoarer som har olika affärs- och serviceinrättningar bidrar till att det kan finnas ett rikt socialt liv i staden som samtidigt inte blir alltför närgånget.⁶⁰

För att gator och trottoarer skall kännas och vara trygga så måste de vara utsatta för social kontroll. Enligt Jane Jacobs är det därför viktigt att det finns olika typer av lokaler som butiker, barer och restauranger längs gatorna, detta är särskilt viktigt under kvällar och nätter. Sådana ställen lockar till sig folk dit de annars inte skulle ha tagit sig och detta kan i sin tur göra att ännu fler människor söker sig dit. Affärsinnehavare och småföretagare tenderar även att vakta sina inrättningar eftersom det är i deras eget intresse att ingen förstör och skrämmer bort kunder.⁶¹

Jane Jacobs anser att en stadsdel bör vara så pass tätbebyggd så att den uppnår sin fulla potential för ett vitalt stadsliv. Hon frågar sig därmed varför man ska kasta bort en sådan potential.⁶² Detta innebär samtidigt att tätheten kan nå en sådan punkt där högre täthet leder till mindre mångfald och vitalitet. Denna punkt skiljer sig i olika stadsdelar. Marken kan inte alltid utnyttjas så effektivt som möjligt eftersom det skulle skapa monotona och likriktade miljöer.⁶³

Enligt Jane Jacobs består en livlig stadsdel av livligt nyttjade parker, olika typer av bostadshus, andra typer av lokaler och många gator. Sådana kombinationer gör att höga befolkningstätheter inte känns överväldigande.⁶⁴ Befolkningstillväxten som framför allt äger rum i städerna bör enligt Jacobs utnyttjas för att göra existerande stadsdelar livligare, städerna skall därmed inte breda ut sig på landsbygden.⁶⁵

⁵⁷ Hägerhäll, Caroline M (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur, s. 217.

⁵⁸ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 17-18.

⁵⁹ *Ibid.*, s. 81-82.

⁶⁰ *Ibid.*, s. 85-86.

⁶¹ *Ibid.*, s. 58-59.

⁶² *Ibid.*, s. 241.

⁶³ *Ibid.*, s. 241-242.

⁶⁴ *Ibid.*, s. 246.

⁶⁵ *Ibid.*, s. 248.

3. EMPIRI

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för Uppsala kommuns Översiktsplan utifrån dess vilja att satsa på förtätning samt vilken betydelse den lägger hos parker och grönområden i staden. Vidare kommer jag att gå in på det reella exemplet med en planerad förtätning i *kvarteret Seminariet*. Därefter redovisar jag resultatet från de intervjuer som jag har gjort med Monica Axelsson, Monica Östman och Daniel Bergvin. Dessa redovisar jag i kronologisk ordning med avseende på när de genomfördes.

3.1 Uppsala kommuns översiktsplan

I Uppsala kommuns översiktsplan är det uttalat att den existerande bebyggelsen ska bli tätare och mer innehållsrik när det behövs för att människor ska ha nära till olika verksamheter. Närheten gör även att människor väljer att cykla eller att gå för att ta sig till olika verksamheter.

I översiktsplanen anges vissa riktlinjer som man skall ta hänsyn till vid förändring av den existerande bebyggelsestrukturen. Bland dessa ingår följande:

- Bebyggelsemiljöer, med tillhörande parker eller enstaka byggnader av särskilt kulturhistoriskt värde eller av betydelse för stadsbilden ska bevaras och ska inte förvanskas.
- Behovet av generösa bostadsgårdar och trädgårdar ska tillgodoses i nya bostadskvarter.⁶⁶

Översiktsplanen uttrycker en vilja att skapa mer blandade områden när man omvandlar befintliga stadsområden, kommunen menar att det måste finnas en helhetssyn när man gör sådana omvandlingar och se på större omgivningar än endast platsen i fråga.⁶⁷ Enligt översiktsplanen bör bostäder byggas så att man uppnår en högre täthet i bebyggelsen, särskilt i stadens centrala delar. I planen påpekar man att stadens centrala delar kan ha svagheter som få grönområden och mycket buller, men man bör ändå bygga fler bostäder i områden där dessa efterfrågas.⁶⁸ Det lyfts fram att Uppsalas och Stockholms bostadsmarknader allt mer har kommit att integreras under de senaste åren, detta sägs hänga ihop med att den regionala arbetsmarknaden har integrerats. Detta har i sin tur skapat en efterfrågan på centrala bostäder med goda pendlingsmöjligheter vilket skapar ett tryck på innerstaden.⁶⁹

I översiktsplanen står det att stora sammanhängande grönområden är viktiga för att behålla den biologiska mångfalden. Det poängteras att också mindre grönytor är viktiga för stadens grönstruktur, särskilt i områden där grönstrukturen har brister. Översiktsplanen talar om de sociala fördelar som grönområden har i staden både i form av mötesplatser och för rekreation. De är positiva för folkhälsan genom att de förutom att möjliggöra rekreation också

⁶⁶http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/4_Bebyggelsestruktur.pdf, s. 44. 2009-11-08.

⁶⁷ Ibid., s. 45. 2009-11-08

⁶⁸ Ibid., s. 63. 2009-11-08

⁶⁹http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/1_Forutsattningar.pdf, s. 11. 2009-11-08.

bidrar till god luftkvalitet och dämpar buller. De kan också ha en betydelse för stadens kulturarv och skönhet.⁷⁰

Det finns vissa områden inom Uppsala kommun som kommunen aktivt skall arbeta med för att bevara och som man benämner ”gröna kärnområden”. Kommunen väntas verka för att de nuvarande förhållandena i områdena behålls. I dessa områden ingår alla Naturreservat och alla Natura-2000 områden. Det föreslås att kommunen bör ge fler värdefulla områden status som naturreservat.⁷¹ Enligt översiktsplanen kan parker och mindre grönområden vara lika viktiga att bevara som större naturområden, dessa två typer av grönområden ses som viktiga komplement till varandra. Människors närhet till parker och natur är en viktig aspekt att ta hänsyn till enligt kommunen.⁷²

Översiktsplanens riktlinjer gällande parker och närnatur är följande:

- Park och närnatur bör i huvudsak detaljplaneläggas som park eller natur och skötas så att deras kvalitet och funktion bevaras.
- Park- och friytestaltning ska sättas i sitt kulturella och historiska sammanhang där gestaltningen har en relation till den befintliga stadsdelskaraktären.
- Enstaka byggnader och anläggningar kan prövas i park och närnatur om det finns ett stort samhällsintresse och det saknas alternativ till lokalisering. Placering och utformning ska ske med stor hänsyn till områdets kvalitet och funktion.⁷³

Uppsala brukar kännetecknas som ”staden på slätten” och omgärdas av jordbruksmark som angränsar till skogsklädda backar. Detta jordbrukslandskap anses vara känsligt för förändring och är viktigt att bevara enligt översiktsplanen.⁷⁴

Även trädgårdar och bostadsgårdar fyller enligt översiktsplanen en viktig funktion för den biologiska mångfalden då de ofta är lummiga och artrika. Dessa platser får inte överexploateras så att de förlorar sina kvaliteter. Trädgårdar och bostadsgårdar kan också enligt översiktsplanen i viss mån kompensera för bristande parktillgång. Enligt översiktsplanen bör tomter som är särskilt värdefulla ur en kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt omges av skyddsbestämmelser inom en detaljplan.⁷⁵

Under andra halvan av 1900-talet skedde en utglesning av svenska städer. Medan den genomsnittliga tätortsarealen ökade med 71 procent mellan 1960 och 1990, ökade tätortsbefolkningen endast med 17 procent under samma period. Under de senaste decennierna har det dock skett ett trendbrott, mellan 1980 till 1995 skedde det en förtätning av städernas centrala delar.⁷⁶ I översiktsplanen ses centralt belägna bostäder som något positivt om man vill minska på biltrafiken, eftersom grovt förenklat så anses centralt belägna bostäder ge hälften så mycket biltrafik som bostäder i stadens ytterkanter. Cykeln ses som ett överlägset transportmedel ur miljö- och energisynpunkt. Den anses även främja en tät

⁷⁰http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/6_Gronstruktur.pdf, s. 86. 2009-11-12

⁷¹http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/6_Gronstruktur.pdf, s. 87-88. 2009-11-12.

⁷² Ibid., s. 93. 2009-11-12.

⁷³ Ibid., s. 93. 2009-11-12.

⁷⁴ Ibid., s. 94. 2009-11-12.

⁷⁵ Ibid., s. 95. 2009-11-12.

⁷⁶http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/1_Forutsattningar.pdf, s. 12. 2009-11-08.

stadsstruktur och man anser att det finns goda förutsättningar för att öka cykelns roll i Uppsala.⁷⁷

3.2 Exemplet kvarteret Seminariet

Kvarteret Seminariet är en del av området Librobäck – Börjetull som vid sidan om områdena Kapellgården och Kungsängen kan ses som Uppsalas främsta omvandlingsområden.⁷⁸ Uppsala kommun godkände under 2006 strukturprogrammet för Librobäck som skall fungera som underlag för detaljplanering inom området. Tanken är att detta område som tidigare till stora delar har haft karaktären av ett industriområde skall bebyggas med bostäder men att också andra verksamheter betonas och får utrymme så att stadsdelen blir blandad.⁷⁹ Förutom tillgång till service och handel i området betonas vikten av fritids- och rekreationsmöjligheter samt att årummet och andra grönområden skall utvecklas.⁸⁰ Librobäcks omvandling till att allt mer bli ett område för bostadsändamål inleddes 1993 då kv Klockarängen uppfördes på tidigare parkmark längs Fyrisvallsgatan. Under 2000-talet har bostadsbyggandet fortsatt i området.⁸¹ Däribland har det byggts ca 300 lägenheter inom bostadsområdet Fyrisvallen där det tidigare fanns kolonilotter, tvärs över Ringgatan från Seminariet (se Karta 1).⁸²

Om *kvarteret Seminariet* skriver man i strukturprogrammet att dess befintliga byggnader bör få en flexibel användning och att det utöver dessa bör tillkomma byggnader för bostadsändamål och offentlig service. Man betonar dock att hänsyn bör tas till bebyggelsens och parkmiljöns kulturhistoriska värden vid omvandlingen av kvarteret. Om själva parken uttrycks det: ”*delar av seminariets park föreslås bli allmän kvarterspark, ytor för spontanidrott bör också finnas*”.⁸³

⁷⁷http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Extern/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/1_Forutsattningar.pdf, s. 16. 2009-11-08.

⁷⁸http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Extern/Dokument/Bostad_o_byggande/Libroback_pgrmgodkhandl.pdf, s. 3. 2009-11-14.

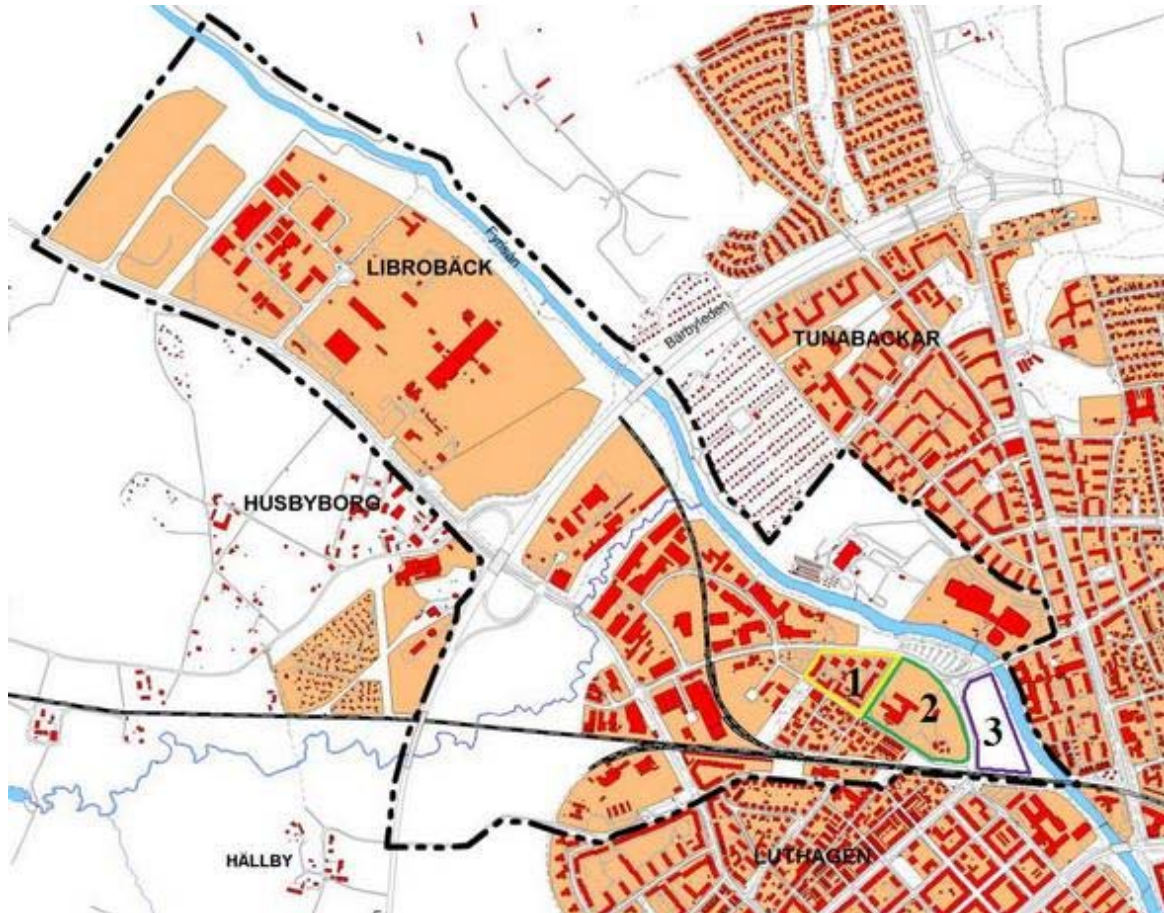
⁷⁹ <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Stadsutveckling--planering/Utvecklingsomraden-byggprojekt/Libroback/>, 2009-11-14.

⁸⁰http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Extern/Dokument/Bostad_o_byggande/Libroback_pgrmgodkhandl.pdf, s. 3. 2009-11-14.

⁸¹ *Ibid.*, s. 7. 2009-11-14.

⁸² <http://www.unt.se/startsidan/striden-om-gronskan-gar-vidare-312313-default.aspx>, 2010-05-28.

⁸³http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Extern/Dokument/Bostad_o_byggande/Libroback_pgrmgodkhandl.pdf, s. 5. 2009-11-14.

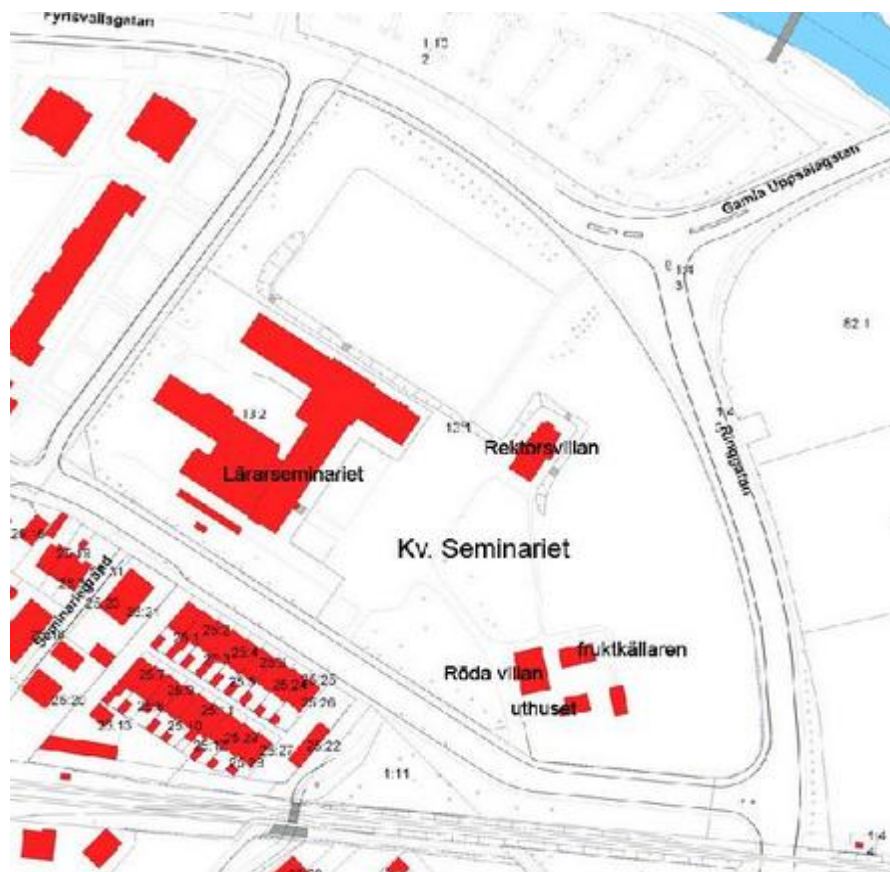

Karta 1. På kartan är området Librobäck-Börjetull som ingår i Strukturprogrammet för Librobäck markerat med en svart gränslinje. På kartan har jag även markerat *kvarteret Klockarängen* (1), *kvarteret Seminarieret* (2) och *Fyrisvallen* (3). Källa: Uppsala kommun

Dagens bebyggelse i *kvarteret Seminarieret* består av dels seminariebyggnaden, och dels av två villor, Rektorsvillan och Röda Villan med mindre tillhörande hus (se Karta 2). Byggnaderna uppfördes 1914-1917 efter ritningar av Axel Lindegren. Seminariebyggnaden, eller Lärarseminariet är kvarterets huvudbyggnad och inhyste Lärarutbildningen. Dess nationalromantiska stil och storlek gör att den har en monumentalitet över sig.⁸⁴ Den helhet som miljön i kvarteret utgör idag med de olika byggnaderna, parken och idrottsanläggningen anses mycket välbevarad. När anläggningen stod färdig 1917 omgavs den av villabebyggelse, odlingsmark och koloniträdgårdar. Både odlingsmarken och koloniträdgårdarna har på senare tid blivit bebyggda med flerbostadshus i mellan fem och sex våningar.⁸⁵

⁸⁴<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 6-7. 2009-12-02.

⁸⁵ Ibid., s. 25-26. 2009-12-02.

Karta 2. Kvarteret Seminarieriet med dess befintliga bebyggelse. Källa: Uppsala kommun

Omvandlingen av kvarteret Seminarieriet

Under juli år 2007 lämnade NCC Construction Sverige AB in ett uppdragsunderlag till byggnadsnämnden med syfte att ställa i ordning en detaljplan för kvarteret Seminarieriet i syfte att få bygga flerbostadshus på tomten. I kommunens Strukturprogram för Librobäck från år 2006 framgår det att Seminarieriet ses som en lämplig plats för nya bostäder men att områdets värde som park och kulturhistorisk miljö bör värnas.⁸⁶

Det huvudsakliga syftet i det planförslag som hittills utarbetats för remiss och samråd är att uppföra runt 250 lägenheter inom kvarteret Seminarieriet. Kvarteret skall enligt planen också innehålla en kvarterspark och en förskola (se bilaga 2). I samband med upprättandet av detaljplanen gjorde kommunen en behovsbedömning i enlighet med Plan- och Bygglagen. Behovsbedömningen visade att planen kunde ge en negativ miljöpåverkan men att denna inte skulle vara betydande. Länsstyrelsen höll dock inte med om denna bedömning och ansåg att planen skulle ha en betydande negativ inverkan på kulturmiljön. Med anledning av detta upprättade kommunen en miljökonsekvensbeskrivning. I dokumentet konstateras det att "Detaljplaneförslaget är förenligt med intentionerna i Översiktsplan för Uppsala Stad 2002".⁸⁷

⁸⁶<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090304142626240.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 1. 2009-12-02.

⁸⁷<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 5. 2009-12-02.

Enligt Parkprogram för Uppsala Stad från 2002 är målet att det skall vara högst 7-8 minuters promenad eller 300 meter till närmaste stadsdelspark eller kvarterspark. *Kvarteret Seminariet* räknas inte in i parkprogrammet och ligger inte inom 300 meter till en stadsdels- eller kvarterspark.⁸⁸ Boverkets rekommendation är att behovet av bostadsnära natur inom 300 meter från bostäder bör tillgodoses vid planeringen av nya områden för att uppnå målet om god bebyggd miljö.⁸⁹

Den nya bebyggelsen som föreslås i kvarteret avses både få en stadsmässig utformning, särskilt när den ses från Ringgatan och Fyrisvallsgatan men samtidigt vara anpassad till kvarterets kulturhistoriska värden och ge plats åt parker som anpassas till den gamla strukturen. För att skapa utrymme för en park så skall bostadshusen placeras utmed gatorna men det ska finnas ”tilltagna öppningar” mellan bostadshusen för att öka parkens tillgänglighet från omgivningen.⁹⁰ Den park som skall bli kvar i kvarteret är tänkt att bli en allmän kvarterspark.⁹¹

Enligt detaljplanen kommer den nuvarande stadsbilden i områden att genomgå en förändring om planerna blir verklighet. Ringgatan kommer att få en mer tydligt stadsrum och den nuvarande avskärmningen med häckar, stängsel och trädriddåer kommer att ersättas av bebyggelse. Bedömningen är dock att stadsbilden kommer att vara fortsatt attraktiv och erbjuda en god bostadsmiljö och en offentligt tillgänglig parkmiljö.⁹² Det har tidigare funnits förslag på en mer omfattande exploatering av området med dels högre hus och dels stängda innergårdar. Den planerade bebyggelsen har dock fått bantas ner främst för att värna om den äldre bebyggelsen i området. Men de planerade bostadsgårdarna har också fått öppnas upp för att inte inskränka på kvarterets parkkaraktär. Det presenterade förslaget anses bra på så sätt att bebyggelsen skapar en avskärmning mot gatan som stänger ute buller så att det blir tysta gårds- och parkmiljöer. Kvarterets karaktär som parkområde kommer att kunna bevaras enligt detaljplanen, då det kan tillkomma planteringar i de planerade bostadsgårdarna. Många av områdets värdefulla träd kommer även att vara möjliga att bevara enligt förslaget.⁹³

Enligt miljökonsekvensbeskrivningen är det positivt att de äldre byggnaderna kommer att bevaras i sin helhet och att det kommer reserveras ett omfattande område för park och grönytor. Däremot så anses de planerade hushöjderna inverka negativt på seminariebyggnadens traditionella karaktär. Samtidigt befaras det att nollalternativet, alltså att ingenting byggs, kan få konsekvensen att parken riskerar att bli misskött alternativt att den inte blir tillgänglig för allmänheten. *Kvarteret Seminariets* centrala läge anses enligt planen gynna gång och cykeltrafik vilket stämmer med ambitionen om en minskad klimatpåverkan.⁹⁴

⁸⁸<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 5. 2009-12-02.

⁸⁹ http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, s. 27. 2010-05-04.

⁹⁰<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 11-12. 2009-12-02.

⁹¹ *Ibid.*, s. 16. 2009-12-02.

⁹² *Ibid.*, s. 21. 2009-12-02.

⁹³ *Ibid.*, s. 22-24. 2009-12-02.

⁹⁴ *Ibid.*, s. 26-28. 2009-12-02.

3.3 Intervju med Monica Axelsson

Monica Axelsson är affärsutvecklare på NCC Boende i Uppsala och har nära kontakter med Uppsala kommun angående de byggprojekt som NCC driver. Hon menar att NCC främst när det handlar om miljöfrågor är profilerade på att bygga energisnåla hus. När det kommer till förtätning som en form av miljöåtgärd så är det främst kommunen som styr hur det ska byggas, för NCC är det viktigt att bygga i bra lägen vilket i nuläget ofta innebär mer eller mindre centrala lägen. Monica Axelsson menar att planeringen för *kvarteret Seminariet* är en demokratisk process där ett område som tidigare tillhörde en institution nu kommer att bli en allmän park och att man utöver det kommer att kunna uppföra bostäder. Kommunen hade i början möjlighet att köpa tomten men gjorde inte det. Hon menar att den nuvarande trädgården kommer att utvecklas till en park och att uppförandet av bostäderna kommer att bidra till att skapa trygghet och leda till att höja kvalitén på grönområdet.

Monica Axelsson säger att bostäder vid en park är attraktiva att köpa. Hon är förvånad att planerna har väckt mycket protester eftersom de i sig kommer leda till att förbättra parken. Hon menar att de som är emot planerna för kvarteret har hängt upp sig för mycket på själva antalet lägenheter som planeras. Förslaget innebär att Ringgatan blir mer stadslig och att man på så sätt ”bygger stad”, säger hon. De protester som har uppkommit beror främst på att man anser att ”parken ska gå förlorad”, men enligt Monica Axelsson vidtar NCC åtgärder för att förbättra parken genom att man tar bort en befintlig parkeringsplats och bygger underjordiska parkeringar.

Tanken med en tät stad är att det skall finnas närhet till olika verksamheter och service. På frågan om planerna för *Seminariet* innebär just detta säger Monica Axelsson att området har ett bra läge med närhet till olika verksamheter. Det kommer att finnas en kommunal förskola, men det är främst bostäder som gäller. Det är även viktigt att de boende får en tyst miljö.

3.4 Intervju med Monica Östman

Monica Östman är socialdemokrat och vice ordförande i Byggnadsnämnden i Uppsala kommun. Hon anser att Uppsala som stad kan förtätas mer istället för att växa ut på bredden. Det är ett effektivt sätt att bygga på både ur miljösynpunkt och kostnadssynpunkt då man kan utnyttja befintlig infrastruktur som redan idag är god. Enligt Monica Östman finns det en rad positiva aspekter med att bygga tätt, däribland att man kan utnyttja kollektivtrafiken bättre, det är bra för energieffektiviteten, människor efterfrågar bostäder med bra lägen, man kan skapa bra miljöer i en tät stad och sammanfattningsvis leder det till en god yttre miljö.

Kvalitetsparker lämpar sig inte för att användas till förtätning utan sådana är mycket viktiga att bevara enligt Monica Östman. Hon anser att man inte kan generalisera alla grönområden och säga att de generellt inte kan bebyggas, det finns grönområden som inte är så attraktiva och som saknar betydande kvaliteter.

Monica Östman är emot planerna som hittills har presenterats inom detaljplanen för *kvarteret Seminariet* och hon är säker på att planerna på 250 bostäder inte kommer att gå igenom. Hon anser att det som nu är en park ska fortsätta att vara det, och att bostäder endast bör byggas på den tidigare fotbollsplanen. Den nuvarande planen innebär en överexploatering, menar Monica Östman. Till skillnad från Monica Axelsson är hon inte förvånad över att

planen har väckt stark kritik, ”*jag har hela tiden ansett att det har varit en tuff plan*”, säger hon. Monica Östman anser främst att det är de naturmässiga aspekterna som gör att *kvarteret Seminariet* är så pass känsligt för utbyggnad. Hon säger att det finns fina gamla träd där som är värda att bevara, det är därför viktigt att vara varsam med den miljö som finns för närvarande. Hon anser att Seminariet inte är så lämpligt för andra verksamheter än bostäder, hon är för att en förskola skall finnas men vill att den skall placeras i bottenvåningen i ett bostadshus istället för som en fristående byggnad som det var tänkt från början.

Enligt Monica Östman råder det en bred politisk enighet gällande planeringsfrågor inom Byggnadsnämnden i Uppsala. Det går inte att tala om blockpolitik när det gäller hur staden skall bebyggas utan varje parti kan tycka olika i enstaka frågor. Hon säger att det råder en enighet att staden skall växa och att man skall bygga och satsa på förtätning i Uppsala. I *kvarteret Seminariets* fall har moderaterna en annan åsikt än övriga partier då de anser att marknadskrafterna skall styra och att planen som NCC har presenterat bör antas.

3.5 Intervju med Daniel Bergvin

Daniel Bergvin är planarkitekt på Stadsbyggnadskontoret på Uppsala kommun och handläggare för detaljplaneringen för *kvarteret Seminariet*. Han förklarar att ett samrådsförslag alltid tas fram av exploatören, i detta fall NCC tillsammans med Stadsbyggnadskontoret. För Seminariet gällde detta frågor som rörde exempelvis hur många bostäder som skulle byggas och hur husen skulle vara uppställda. Kommunen hade i det skedet inte så mycket att säga till om som de kanske ville eftersom de inte är ägare till marken. Ägarfrågan hade betydelse och kommunen blev i början erbjuden att köpa marken av Akademiska Hus men tackade nej, säger Daniel Bergvin. Det var politikerna i Natur- och Fritidsnämnden som tog beslutet om detta. Det som vägde tyngst om man jämför de kulturhistoriska värdena med naturvärdena var de tidigare och det som var särskilt viktigt var att Seminariebyggnaden skulle vara en solitär, enligt Daniel Bergvin. Det sätt på vilket planeringen utgår från översiktsplanen är att man går efter planerna för olika utvecklingsområden, alltså i detta fall planen för Librobäck. Det som väckt störst engagemang och som väckt motstånd i samband med planeringen för *kvarteret Seminariet* är vad som ska hända med parken och att man ska bebygga delar av den. Det är möjligt att det omfattande motståndet och överklaganden som följer på det kan stoppa planerna helt och hållet, enligt Daniel Bergvin. Ärendet kring *kvarteret Seminariet* ligger för tillfället vilande och kommer inte att sättas igång igen förrän efter valet i september 2010.

4. ANALYS OCH DISKUSSION

I detta kapitel genomför jag en analys av förhållandet mellan Uppsala kommuns Översiktsplan och planerna för *kvarteret Seminariet* utifrån ett perspektiv på grönområden (i detta fall Seminarieparken) och på resurser. Jag lägger stort fokus på just parken och hur den behandlas i planen och vilken betydelse den får. Min analys utgår även från det som har kommit fram i intervjuerna. Jag bygger min analys av empirin utifrån de teoretiska utgångspunkterna som jag redogjorde för i teorikapitlet.

4.1 Planernas samstämmighet och resursfrågan

Det är komplicerat att avgöra om översiktsplanen och detaljplanen är samstämmiga. På en del sätt verkar de vara högst samstämmiga och man kan konstatera att planerna antagligen varit noga med att så ska vara fallet. I både detaljplan och översiktsplan betonas vikten av grönområden och parker och att dessa skall vara tillgängliga för människor. Däremot säger man i översiktsplanens riktlinjer att ”*bebyggelsemiljöer, med tillhörande parker eller enstaka byggnader av särskilt kulturhistoriskt värde eller av betydelse för stadsbilden ska bevaras och ska inte förvanskas*”. Denna mening verkar nästan beskriva just *kvarteret Seminariet* som det är nu och om denna riktlinje ska följas så kan den ursprungliga detaljplanen ses som ogenomförbar, då den förändring av stadsbilden som kommer att ske närmare liknar en förvanskning än ett bevarande. Man säger också i översiktsplanen att ”*enstaka byggnader och anläggningar kan prövas i park och närnatur om det finns ett stort samhällsintresse och det saknas alternativ till lokalisering*”. Detta visar också på en restriktivitet i översiktsplanen som inte framkommer inom den detaljplan som har tagits fram. Bostäder fyller givetvis en viktig funktion för vår grundläggande välfärd men det är tveksamt om man kan säga att enstaka bostadshus fyller ett stort samhällsintresse och även om många alternativa lokaliseringar också kan vara omstridda så finns det sådana. Det som verkar ha avgörande betydelse i detaljplanen är själva ägarfrågan, nämligen att NCC som har beställt detaljplanen också är ägare till marken. Den mer restriktiva hållningen i översiktsplanen kanske endast i praktiken kan kvarstå då kommunen eller andra offentliga organ är ägare till marken. Samtidigt så är det kulturhistoriska värdet det som har haft störst betydelse sett utifrån myndigheternas sida. Kommunen ansåg inte att området var lika känsligt för exploatering som Lästyrelsen ansåg. Detta kan visa på att kommunen möjligtvis hade kunnat ha en mer restriktiv hållning men att den är starkt inställd på att staden bör förtäta, så att man samtidigt kanske missar att det finns andra viktiga värden än de man fokuserar på med viljan att förtäta.

Samtidigt är det enligt översiktsplanen viktigt att bevara jordbrukslandskapet runt Uppsala, som ses som mycket känsligt för förändringar. Denna tanke stämmer med Alexander Ståhles tankar om att städer måste byggas så att man inte slösar på dyrbara markresurser. Uppsala som är en expanderande stad med växande befolkning har ett behov av nya bostäder. De bostäder som inte byggs inom *kvarteret Seminariet* kommer antagligen att behöva byggas någon annanstans, med andra ord kommer andra markresurser att behöva användas. Det kanske inte blir fråga om just jordbruksmark, men all mark är en resurs som är dyrbar. Bebyggelse som gör att Uppsala breder ut sig riskerar att leda till att det säregna landskapet med jordbruksmark som avgränsas av skogsklädda backar riskerar att förstöras. Detta landskap och stadens karaktär som ”staden på slätten” som anses viktigt att bevara enligt kommunen gör att det blir viktigt att bygga genom förtätning. Därför kan det vara motiverat att ett visst antal lägenheter byggs i *kvarteret Seminariet*. Här märks även en konflikt mellan lokala värden och mer globala sådana. Ur ett större mer globalt perspektiv så är det motiverat att förtäta *kvarteret Seminariet* för att bygga på ett sätt som är resurssnålt. Däremot har *Seminariet* lokala värden som betyder mycket för de människor som bor och vistas nära det. Det kan även ha symbolvärden som har betydelse för Uppsala som stad, det gamla Lärarseminariet är för många ett slags lokalt landmärke. Enligt översiktsplanen skall även gestaltningen av parker och grönområden ta hänsyn till det kulturella och historiska

sammanhanget och på det sättet även till stadsdelskaraktären. Denna hänsyn gör att en exploatering av kvarteret Seminariet ställer särskilt högra krav på den nya bebyggelsens relation till parken.

En stad med blandade verksamheter är också en sådan där transportsträckorna hålls nere, men denna aspekt tas inte upp närmare i detaljplanen. Visserligen nämns det att *kvarteret Seminariet* ligger nära centrum och att det därför är bra ur miljösynpunkt att bygga bostäder där så att de boende inte blir så beroende av bilen. Däremot ser man inte tillräckligt på kvarterets egen roll i att skapa en stad med olika verksamheter. I detaljplanen sägs det att icke-störande verksamheter kan placeras i bottenvåningarna⁹⁵, men detta förespråkas ej aktivt. En blandad stad bör just vara en sådan där människor inte är alltför beroende av centrum utan att man ska kunna göra sina ärenden även i den egna stadsdelen. Eftersom kvarteret ligger i ett område där många bostäder redan har byggts under de senaste åren, skulle det kunna finnas ett behov av exempelvis en butik på bottenvåningen särskilt eftersom Seminariet har ett relativt exponerat läge.⁹⁶

Om man utgår från Karin Bradleys kritik mot det rådande stadsbyggnadsparadigmet kan man befara att förtätningen av *kvarteret Seminariet* kan bli just en förtätning som samverkar med ett slags konsumtionsideal. Eftersom NCC är ett företag som bygger bostadsrätter och att Seminariet dessutom ligger relativt centralt kan man tänka sig att de planerade husen främst kommer rikta sig till personer med inkomster över medel som har råd att ta höga lån och därmed även troligtvis har en högre grad av konsumtion. Detta är i ju för sig en aspekt som kan vara svår för stadsplanerare och arkitekter att styra, men den kan ändå vara värd att ha i åtanke när man diskuterar förtätning som ett slags resurssnålt alternativ.

4.2 Förtätningens inverkan på stadsmiljön

I planerna sägs det att Ringgatan kommer att bli mer stadslig och både Monica Östman och Monica Axelsson anser att det kan vara positivt att man skapar stadslika gaturum, men utan några verksamheter i bottenvåningarna så kan man inte tala om en riktig stad. Visserligen så kommer *kvarteret Seminariet* att ha relativt blandade verksamheter då den gamla seminariebyggnaden kommer att inrymma skolverksamhet och/eller kontor.⁹⁷ Förutom detta så kommer det att inrymmas en förskola i kvarteret vilket är positivt eftersom det även blir annat än bostäder. Båda dessa verksamheter är dock sådana som även finns i typiska bostadsområden och de skapar inte den stadsmässighet som kan vara nödvändig för att verkligen minska människors transportsträckor.

Bradley påpekar att förtätning i praktiken sällan leder till mer service och verksamheter under svenska förhållanden. Detta verkar som tidigare har nämnts vara aktuellt i samband med planerna för *kvarteret Seminariet*, man planerar visserligen för en förskola vilket är bra, men en förskola kan ses som ett minimum då det är en grundläggande service som de boende hur som helst kommer att behöva. Däremot så finns inte utrymme för kommersiell service och

⁹⁵<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 12. 2009-12-02.

⁹⁶http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Extern/Dokument/Bostad_o_byggande/Libro_b_pgrmgodkhand1.pdf, s 6-7. 2009-11-14.

⁹⁷<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 8. 2009-12-02.

handel, det talas heller inte om att ge utrymme för gastronomisk verksamhet något som skulle kunna passa bra på denna plats i anslutning till ett grönområde och därför locka människor. Därför kan man konstatera att en potentiell mångfald som förtätning anses kunna ge upphov till inte kommer att ha någon chans att uppstå med det planerade byggprojektet. Då tappar man i det här fallet ett av huvudargumenten för en ökad förtätning, en frånvaro av kommersiell verksamhet gör även att de boende måste ta sig till sådan på annat håll vilket kan vara negativt ur miljösynpunkt om man tar bilen. Även om centralt belägna bostäder genererar mindre biltrafik så betyder inte det att man kan nöja sig med detta faktum utan man kan sträva efter att minska bilåkandet maximalt. Också Jane Jacobs skriver att hög befolkningstäthet inte räcker utan det måste även finnas en mångfald som genererar stadsliv som i sin tur kan spridas till stadens grönområden.

Att ett område är tätbebyggt räcker inte i sig för att ge förutsättningar för en levande stadsmiljö med grönområden och parker som besöks av människor, för det krävs det också en mångfald. Däremot underlättar tät bebyggelse för att skapa goda förutsättningar för mångfald i ett område. En för hög markanvändning kan dock leda till monotona och likriktade miljöer som Jacobs säger. Risken blir att den stadsmässighet som man hoppas skapa längs gatan blir just monoton och likriktad då det kommer att bli en viss typ av byggnader med samma ålder som endast kommer att innehålla bostäder.

Jane Jacobs menar att många nya områden har en tendens att vara inspirerade av ”stadsfientliga” planeringsideologier. Dessa är främst idén om ”trädgårdsstaden” och Le Corbusiers idé om den ”strålande staden” med höghus uppbyggda i en park. Den ursprungliga planen för *kvarteret Seminariet* skulle kunna riskera att bli som en sådan stadsdel som Jacobs varnar för, nämligen som en stad i en trädgård men småskaligare än den stad som Le Corbusier tänkte sig.⁹⁸ Husen i den ursprungliga planen planeras som långsmala lamellhus med öppna bostadsgårdar. Resultatet av denna plan skulle kunna likna det som Jacobs kallar för ett jättekvarter, där planerarna försöker minimera antalet gator eftersom dessa ses som i grunden negativa miljöer för människor.⁹⁹ Om det som idag är en park också förblir det rent visuellt om man ser från gatan, så blir det tydligt för människor att detta är just en park och inte en slags blandning av ett bostadskvarter och en park.

Jacobs som är kritisk till parker anser att parker behöver användas för att de ska ha rätt att existera. Det kanske dock inte går att avfärda alla parker och grönområden i staden som inte lever upp till kriteriet om att bidra tillräckligt till ett levande folkliv. Ett mångfaldstänkande med avseende på staden måste innebära att även grönområden som inte uppfyller just det kriteriet borde ha rätt att existera i alla fall i någon grad inom en stads territorium. De kan exempelvis ha en rik biologisk mångfald som motiverar att de bevaras och de kan locka få besökare räknat i antal, men dessa kanske genuint uppskattar den miljö som de besöker. Jacobs som annars övertygande argumenterar emot den förhärskande modernistiska stadsideologi som dominerade på hennes tid, begår samma misstag när hon ibland själv helt och hållet avfärdar vissa idéer om staden. Enligt ett mångfaldstänkande och ett mer pragmatiskt tänkande som Uppsala kommun ofta har, där förtätning oftast förespråkas rent generellt, så kanske *Seminariet* kan förbli huvudsakligen en park.

⁹⁸ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 46.

⁹⁹ *Ibid.*, s. 42.

Den äldre bebyggelsen i *kvarteret Seminariet* skulle kunna liknas vid en annan planerarideologi som Jane Jacobs kritiserar. Det är det som hon kallar för den ”sköna staden” som uppstod i samband med världsutställningen i Chicaco 1893. Denna idé gick ut på att man skulle bygga monumentala byggnader som stod separat, detta såg vackert ut men fungerade dåligt för att skapa ett folkliv.¹⁰⁰ Här kommer problematiken med bevarandet av den gamla kulturmiljön upp nämligen om Seminariebyggnadens karaktär i form av en solitär skall bevaras även om detta är ett dåligt fungerande inslag i staden. Eller om man ska bygga nya byggnader nära Seminariebyggnaden för att skapa en bättre fungerande stad rent socialt men att kanske då riskera att förstöra den historiska tanken bakom byggnaden. Detta är en ideologisk fråga och bevarandet av kulturmiljön har stöd i lagen och måste därför följas, därför måste man hitta en kompromiss mellan båda dessa frågor.

De intressen som jag tydligt ser står emot varandra i frågan om hur exploateringen av *kvarteret Seminariet* bör utformas är värnandet om kulturmiljön i förhållande till värnandet om mer ”gröna” värden. Både Monica Axelsson, Monica Östman och Daniel Bergvin är eniga om att opinionen mest verkar intresserad av frågan om grönområdets eller parkens betydelse. Frågan om Kulturmiljön verkar främst vara en angelägenhet som intresserar myndigheter, som Länsstyrelsen och Riksantikvarien. Detta kan vara logiskt eftersom engagemang i de mer estetiska frågorna kan kräva större expertkunskap om man jämför med miljöfrågor om vilka kunskapen kan sägas vara allmänt spridd bland befolkningen i stort i dag. Miljökonsekvensbeskrivningen som utgår från påverkan på kulturmiljön har till stor del varit skeptisk till en för stor exploatering av den gamla fotbollsplanen. Exempelvis rekommenderar den att möjligheten för spontanidrott skall bevaras.¹⁰¹ Ur miljösynpunkt är det just fotbollsplanen som skulle lämpa sig bäst för bebyggelse och gärna en intensiv sådan för att utnyttja marken på ett effektivt sätt. Möjlighet till idrott däribland fotboll finns redan vid närbelägna Fyrishov. För att värna om kvarterets kulturhistoriska miljö ska detaljplanen se till att Seminariebyggnaden skall vara väl exponerad.¹⁰² Den gamla Seminariebyggnaden skall vara ett landmärke och en solitär.¹⁰³ Monica Östman verkar inte ha samma synsätt som länsstyrelsen utan delar den kritiska allmänhetens inställning som främst har visat intresse för kvarterets naturvärden. Hennes förslag att bygga på fotbollsplanen och inte i parken visar också på hennes prioritering av de gröna värdena. Om man inte bygger bostadshusen längs Ringgatan så kommer Seminariebyggnaden att bli mer exponerad därifrån. Om man ska finna en kompromiss mellan de gröna och kulturmiljömässiga värdena så skulle den nuvarande fotbollsplanen kunna bebyggas intensivt och gärna med olika verksamheter i bottenvåningarna. Detta kan motiveras genom att själva parkens storlek bevaras och Seminariebyggnaden kommer i så fall att vara tydligt exponerad från parkens sida. Om exempelvis den nya bebyggelsen får en modern stil så kommer Seminariebyggnaden fortsätta att vara ett landmärke eftersom den har en säregen arkitektur som skulle kontrastera till den nya bebyggelsen.

¹⁰⁰ Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos, s. 46-47.

¹⁰¹ <http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htm?start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, s. 28. 2009-12-02.

¹⁰² *Ibid.*, s. 12. 2009-12-02.

¹⁰³ *Ibid.*, s. 24. 2009-12-02.

4.3 Parkens tillgänglighet och betydelse

Central Park ses som typexemplet där en anlagd park har blivit en välintegrerad del av staden och samtidigt har det genom åren skapats en biologisk mångfald då olika arter har hittat sin plats i denna park om än mer eller mindre under mänsklig kontroll. Det man kan läsa ut från detaljplanen för *kvarteret Seminariet* och dess park är att man vill se någonting i stil med Central Park som typexempel, närmare bestämt en urban park som kan användas flitigt av de närboende. Givetvis så är dock ambitionen anpassad till det aktuella läget strax utanför Uppsalas centrum. Det finns en uttalad vilja i Översiktsplanen för Uppsala Stad att förtäta och bygga i centrala delar där efterfrågan på bostäder är stor. *Kvarteret Seminariet* får sägas ligga centralt eller åtminstone mycket nära stadens centrala delar så området uppfyller de kriterier som finns på ett attraktivt område för bebyggelse. Däremot har redan en hel del bostäder byggts i anslutning till *kvarteret Seminariet* och de boende i dessa skulle behöva en närliggande park av hög kvalitet. Även om Årummet i närheten är en typ av bostadsnära natur så har det ändå andra kvaliteter än vad en park har. Det är två olika typer av bostadsnära natur som kan komplettera varandra och därmed var för sig skapa attraktiva rum i stadsmiljön. I översiktsplanen uttrycker man att det finns ett behov av grönområden av olika storlekar särskilt i stadsdelar med en liten tillgång på sådana. Som man kan se på kartan (Figur 1) så är *kvarteret Seminariets* omgivningar förhållandevis intensivt bebyggda och därför borde det vara mycket prioriterat att göra seminarieparken så attraktiv som möjligt.

Frågan om en del av parken skall bebyggas eller inte kan jämföras med Jerker Söderlinds exempel med just Central Park. Uppsala som stad och i synnerhet Luthagen/Libroäck där *kvarteret Seminariet* ligger är naturligtvis mycket mindre än New York respektive Manhattan. Men på samma sätt är parken i *kvarteret Seminariet* mindre än Central Park och kan inte fylla lika många funktioner. Huvudsaken är dock ett Central Park är ett typexempel som kan användas för många olika stadsparker även i mindre skala. I Libroäcksområdet har det under de senaste åren byggts många nya bostäder och därför skulle det kunna vara motiverat att *Seminariet* får en väl tilltagen park i förhållande till det område som den ligger i. Om parken blir attraktiv för människor och får en god tillgänglighet så kan det i sin tur göra att området runt omkring blir mer attraktivt och ju mer det byggs så kommer även parkens värde att öka. Därför kan det för parkens egen status även vara positivt om den del av *kvarteret* som idag utgörs av en gammal fotbollsplan skulle bebyggas, gärna så intensivt som möjligt. Fotbollsplanen är en separat del av *kvarteret* i förhållande till parken och skulle på så vis kunna bli aktuell för en eventuell nybyggnad utan att man gör intrång på parken. Istället skulle det ge ytterligare besöksunderlag till parken utan att det skulle inverka negativt på dess kontakt med stadsstrukturen. Detta skulle också kunna skapa en opinion som ser till att parken i framtiden förblir just en park och inte bebyggs som en konsekvens av dess antagligen med tiden växande markvärde.

Detaljplanens tanke att skapa både stadsmässighet och att ge plats för en park i *kvarteret* försöker man lösa genom att planera bostadshusen längs gatorna vid *kvarterets* kant. Denna tanke kan verka god men den kompromiss som den innebär genom att skapa tilltagna öppningar mellan bostadshusen kan i slutändan göra att bebyggelsen inte är tillräckligt tät och stadsmässig. Bostadshusen i sig kan ändå blockera känslan av tillgänglighet till parken, även om man försöker skapa passager till den. Enligt Alexander Stähle bör parker vara

välintegrerade med gatornas struktur för att på så vis göra att parkerna blir en integrerad del av staden. Detta gäller också för parker på stadsdelsnivå och hur kontakten mellan bebyggelse och parker/grönområden fungerar i enskilda stadsdelar. Om man bygger bostadshus mellan gatan och parken riskerar det att leda till att parken rent inte blir välintegrerad rent visuellt. För att människor ska bli medvetna om de grönområden som finns i staden så är det viktigt att grönområden har en kontakt med gatornas struktur och på så vis blir överblickbara. Även om man enligt planen vill skapa tydliga passager och öppningar mellan gatan och parken så kommer den nya bebyggelsen att mer eller mindre begränsa insynen till parken och det är säkerligen sämre än om parken blev fullständigt öppen från gatan.

Det kan vara positivt i sig att husen planeras på ett sådant sätt att de skärmar av parken från trafikbuller, men det kan vara svårt att bedöma hur pass betydelsefull denna aspekt blir. Idag har parken inget direkt bruksvärde då den inte är tänkt som en besökspark. Dess indirekta bruksvärde är även begränsat så till vida att den omgärdas av ridåer som gör att insynen är begränsad. Med de nya planerna kommer definitivt parkens direkta bruksvärde hur som helst att öka, eftersom parken kommer att utformas för vistelse. Dessutom kommer människor känna sig välkomna dit genom parkens status som en offentlig park, i stället för att den kommer vara en park som tillhör en institution som det har varit hittills. Hur pass stort parkens indirekta bruksvärde kommer att bli beror på i vilken form planen kommer att förverkligas. Om den ursprungliga detaljplanen blir verklighet, med hus längs Ringgatan så kommer antagligen det indirekta bruksvärdet att bli lågt eftersom husen till övervägande del kommer att skymma parken. Då spelar det kanske ingen roll att husen skyddar mot buller eftersom man kan anta att få människor kommer att lockas till parken då den blir så pass instängd bakom byggnaderna. Med tanke på att parken har kulturhistoriska värden och inte är något typiskt naturområde så bör dess syfte främst vara att bli ett grönt rum för människor att vistas i eller att avnjuta rent visuellt. Parken är för liten till ytan för att vara ett naturområde av betydelse men är samtidigt ändå tillräckligt stor för att skapa ett betydande grönt avbrott i staden som har potential att bli en plats som får en stor betydelse identitetsmässigt för sin del av staden.

Den nuvarande parken i *kvarteret Seminariet* är inte klassad som en stadsdels- eller kvarterspark i Uppsala kommuns parkprogram och kvarteret med dess planerade hus ligger inte heller inom det rekommenderade avståndet till en park. Därför är det viktigt att Seminarieparken får status som en offentlig park. Eftersom parker och grönområden är så pass viktiga för stadsbornas hälsa och välbefinnande så är det även viktigt att parken håller en hög kvalitet. Om det ursprungliga förslaget för kvarteret skulle gå igenom som riskerar att göra att grönytan får ett begränsat antal besökare så kan den fortfarande ha ett icke-bruksvärde i form av ett existensvärde för biologisk mångfald. I så fall är det dock bäst om den del av grönytan som inte skall bebyggas bevaras i sitt nuvarande skick så långt det går, annars hotar man att påverka den biologiska mångfald som finns. Icke-bruksvärdet skulle trots allt även det bli begränsat då insynen för förbipasserande skulle hållas nere. Den begränsade areal som grönytan utgör och den begränsade artrikedomen som grönytan förmodligen inhyser innebär inte heller någon betydande biologisk mångfald.

Att parken kommer på tal som en kvarterspark som ska utvecklas och bli mer tillgänglig för allmänheten jämfört med dess hittills rätt dolda tillvaro är faktiskt en konsekvens den

planerade byggnationen. Paradoxalt nog kan just denna planerade byggnation som nämnts göra att parken syns ännu mindre för förbipasserande som inte kommer att bo i de planerade husen i kvarteret. De ursprungliga planerna för kvarteret kan då resultera i att parken fortsätter att vara anonym och den inte blir livligt utnyttjad trots att dess status blir offentlig. Någon typ av exploatering som dock skiljer sig från ursprungsförslaget av delar av det nuvarande grönområdet kan vara nödvändig för att samtidigt höja statusen på parken och göra den mer tillgänglig. Det som då skulle byggas behöver i så fall placeras så att det inte skymmer parken och att det helst framhäver den, om detta är möjligt. Det verkar vara den enda lösningen för att göra parken mer attraktiv för så många som möjligt så länge kommunen inte äger marken. Det borde bli en utmaning för planerarna att skapa en kompromiss som går ut på att man bygger ett visst antal lägenheter som har betydelse när man ändå ska förtäta. Det bör ställas särskilt höga krav på att man använder markresurserna som tas i anspråk till fullo så att bebyggelsen innehåller många bostäder i förhållande till den mark man använder för ändamålet. Om parken skall få en god tillgänglighet måste man antagligen ändå dra ner på antalet planerade lägenheter, men det eller de hus som byggs måste få en placering som inverkar minimalt på kontakten mellan omgivningen och parken. Som författarna till Boverkets skrift *Bostadsnära natur* skriver så kan planerare bli tvungna att planera på ett smart sätt som skapar tillgänglighet till natur som i sig bidrar till att skapa välfärd. Särskilt vid planeringen kring *kvarteret Seminariet* bör det ställas höga krav på de som tar fram planen då detta är ett så pass kritiskt fall vad gäller konflikten mellan förtätning och tillgång till grönområden. Monica Östman menar att den föreslagna bebyggelsen längst gatan inte kommer att gå igenom politiskt. Om detta betyder att man inte bara stoppar alla förslag utan föreslår en alternativ typ av exploatering så kan parkens indirekta bruksvärde öka. I en sådan version kan stängsel och växtbarriärer tas bort vilket skulle leda till en bättre tillgång och överblick över parken för förbipasserande.

5. SLUTSATSER

I denna uppsats har jag kommit fram till att *kvarteret Seminariets* park har en stor potential att bli en levande park som kan få betydelse för den redan till stora delar förtätade stadsdel som den ligger i och denna potential är viktig att ta tillvara för att skapa en attraktivare stadsmiljö.

Den ursprungliga detaljplanen för *kvarteret Seminariet* skulle innebära att man genomför en betydande förtätning och att relativt många människor skulle kunna bo i de planerade husen. Närheten till city och läget vid parken skulle antagligen skapa en mycket attraktiv boendemiljö. En sådan förtätning kan vara positiv på så sätt att staden istället för att växa utåt växer inom den befintliga stadsbebyggelsen och därmed minskar trycket på att bebygga jordbruks- eller naturområden i stadens utkanter. Läget gör också att människor kan gå eller ta cykeln i stor utsträckning, det underlättar också för att bruka kollektivtrafiken istället för att åka bil. Dessa aspekter har i sin tur betydelse för att skapa en stad där invånarna kan hålla nere sina utsläpp av växthusgaser och andra skadliga partiklar när de behöver förflytta sig.

Kvarterets kulturhistoriska värde verkar ha haft stor betydelsen inte minst utifrån Länsstyrelsens perspektiv. Men även enligt översiktsplanen är det utifrån denna aspekt tveksamt om *kvarteret Seminariet* överhuvudtaget kan bli aktuellt för nybyggnad. Jag har i denna uppsats inte gått in djupare på den kulturhistoriska aspekten men det är ett fält som skulle kunna vara intressant att utforska vidare. Även allmänheten och Monica Östman (S) som jag intervjuade verkar vara intresserade mer av kvarterets gröna värden än av de kulturhistoriska värdena.

Även om förtätning i grunden kan vara positivt för både stadsmiljö och resursutnyttjande så kan det bli negativt för staden om man är alltför ensidigt inriktad på att genomföra en förtätning. Vissa parker kan behövas inom staden för att människor ska vilja bo i staden och lockas av dess attraktivitet. Som den miljöpsykologiska forskningen visar så är grönområden viktiga för att vi ska må bra och därför behövs dessa. Människor påverkas positivt av att se grönska och om det råden en brist på sådan så kan stadsdelar bli oattraktiva. Om det inte finns parker som kan ge livskvalitet så väljer folk kanske att bosätta sig i utkanterna av staden. En tät stad kan inte vara hur tätbebyggd som helst utan man måste ibland kompromissa mellan att behålla grönområden och att förtäta intensivt, detta är ett synsätt som på flera sätt framkommer i Översiktsplanen för Uppsala Stad. Den visuella blockering av Seminarieparken som de planerade bostadshusen kan resultera i kan göra att parkens existens inte blir tydlig för dem som inte kommer att bo i själva kvarteret. Även avsaknaden av mångfald riskerar att göra att resultatet blir en negativ typ stadsmässighet. En förtätning bör innebära att man skapar attraktiva stadsmiljöer vilket man riskerar att inte göra i detta fall. Jag tror att det är möjligt att fortfarande bygga ett antal lägenheter fast med en placering som skapar en tydlig kontakt mellan omkringliggande gator och parken. På så vis kan man säga att *kvarteret Seminariet* ”drar sitt strå till stacken” genom att det kan ge plats åt ett visst antal bostäder som annars måste byggas på annat håll vilket också kan innebära svåra avvägningar gällande miljö. Ur ett resursperspektiv så är det motiverat att förtäta för att inte staden ska breda ut sig på jordbruks- och skogsmark vilket kan hämma lokal produktion och bidra till längre transportsträckor vilket belastar miljön globalt. Marken ägs av NCC så troligen har de laglig rätt att uppföra ett visst antal lägenheter. Ägarfrågan är även den intressant att utreda vidare och att ta upp i framtida studier och vilken roll den spelar när det gäller förtätning. *Kvarteret Seminariet* har både kulturhistoriska värden som är intressanta ur ett mer akademiskt perspektiv och dessutom gröna värden som uppskattas av allmänheten. Denna kombination gör att kvarteret enligt nuvarande riktlinjer inom översiktsplanen allra helst inte alls borde bebyggas. Frågan är om dessa två värden går att kombinera generellt med det behov av förtätning som finns, detta är en viktig fråga som behöver utredas ytterligare. Förtätning är bara en av många lösningar som finns för att arbeta på för att skapa ett resurssnålare samhälle. Om man även satsar stort på andra miljöåtgärder så kanske samhället kan ha råd med att ibland kompromissa när det gäller förtätning så att denna inte alltid måste gå så pass långt utan att man kan ge plats för andra värden i kritiska fall som exempelvis *kvarteret Seminariet*.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Litteratur

- Björk, Cecilia & Reppen, Laila (2000). *Så byggdes staden*. Stockholm: Svensk Byggtjänst.
- Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Esaiasson, Peter m.fl. (2007). *Metodpraktikan*. Vällingby: Norstedts Juridik.
- Hägerhäll, Caroline M (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur
- Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.
- Jarle Sorte, Gunnar (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Maria & Küller, Marianne (red.) (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Küller, Rikard (2005). *Svensk Miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Ståhle, Alexander (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på frihetstillgång*. Stockholm: KTH Arkitekturskolan.
- Söderlind, Jerker (1998). *Stadens renässans*. Kristianstad: SNS Förlag.

Internet

- <http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090304142626240.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, 2009-12-02.
- <http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154836201.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, 2009-12-02.
- <http://www.arkitekt.se/s49669>, 2010-05-04.
- http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf, 2010-05-04.
- <http://www.skl.se/web/Kommungruppsindelning.aspx>, 2010-05-31.
- http://www.svd.se/kulturnoje/understrecket/artikel_2231003.svd, 2009-11-17.
- <http://www.unt.se/startsidan/striden-om-gronskan-gar-vidare-312313-default.aspx>, 2010-05-28.
- <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Stadsutveckling--planering/Oversiktsplanering/Oversiktsplan-2010/>, 2010-05-28.
- <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Stadsutveckling--planering/Utvecklingsomraden-byggprojekt/Libroback/>, 2009-11-14.
- <http://www.uppsala.se/sv/Kommunpolitik/Ekonomi--statistik/Statistik--fakta/>, 2010-05-31.
- http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Libro_b_pgrmgodkhandl.pdf, 2009-11-14.
- http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/1_Forutsattningar.pdf, 2009-11-08.
- http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/4_Bebyggelsestruktur.pdf, 2009-11-08.
- http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Om_kommunen/Styrdokument/oversiktsplanens_rapporter/6_Gronstruktur.pdf, 2009-11-12.

Intervjuer

Daniel Bergvin 100203, Planarkitekt på Stadsbyggnadskontoret, Uppsala kommun.

Monica Axelsson 091023, Affärsutvecklare på NCC Boende, Uppsala.

Monica Östman (S) 091025, Vice ordförande i Byggnadsnämnden, Uppsala kommun.

Karta

<http://kartor.uppsala.se/scripts/hsrun.exe/extwebb/dynamiskt2/MapXtreme.htx;start=PutPDFDoc?File=090825154846998.pdf&Path=e:\staticweb\diarkdoc\&quitSession=True&FileFormat=.pdf>, 2009-12-02.

BILAGA 1

Intervjufrågor till Monica Axelsson

1. Vad sysslar du med inom NCC och vilka arbetsuppgifter har du?
2. Satsar NCC idag mer på projekt som bidrar till en förtätning av Uppsala, än vad ni har gjort tidigare?
3. Ser NCC förtätning som något som kan vara positivt för miljön?
4. *Kvarteret Seminariet* är för tillfället till stor del en park, på vilket sätt är det bra att bygga bostäder just där?
5. Är parken för stor, eller överdimensionerad, så som den är i dag?
6. Anade ni på NCC att projektet med att bygga bostäder i *Seminariet* skulle väcka så mycket reaktioner från politiker och allmänhet?
7. Vissa vill att förslaget om 250 nya bostäder i *Seminariet* bör bantas ner, står NCC fast vid detta förslag? Har ni tittat på alternativa förslag?
8. Vad tror du gör att just *seminariet* har blivit så pass omtalat när det gäller utbyggnad, kan det vara för att det är ett grönområde eller mer för att det är ett område med historiska anor?
9. Har NCC egna arkitekter som gör projekt för bostadshus, eller anlitar ni andra företag för den stilmässiga utformningen av bostadshusen?
10. Kommer man att ta mer hänsyn till omgivningen vid utformningen av bostadshusen i *kvarteret Seminariet* än vad man har gjort i andra bostadsprojekt som NCC har haft i Uppsala under de senaste åren?
11. Tanken med en tät stad är att det ska finnas närhet till olika slags verksamheter och service. Anser du att det kommer bli tillräckligt med serviceverksamhet inom området?

Intervjufrågor till Monica Östman

1. Anser du att Uppsala som stad borde förtätas mer istället för att staden ska byggas ut på bredden?
2. Vilka fördelar ser du med att man satsar på förtätning i Uppsala? Anser du att förtätning är bra för miljön?
3. Anser du att man ska kunna bygga på vissa befintliga grönområden i stan? Finns det grönområden som gör att Uppsala som stad är alltför utspridd jämfört med vad den borde vara? Eller är det viktigt att alla grönområden inom stadsgränsen bevaras?
4. Vad anser du om det förslag som finns att bygga bostäder i *kvarteret Seminariet*? Är förslaget bra eller borde det byggas fler/färre bostäder?
5. Har du själv påverkats i din inställning till planerna för *Seminariet* av att det varit så många synpunkter från annat håll och att det varit en stark opinion i frågan?
6. Anser du att det ska vara större krav på den nya bebyggelsen i *Seminariet* och att den ska vara mer genomtänkt än vad andra byggprojekt generellt har varit i Uppsala under de senaste åren?
7. Varför anser du att *Seminariet* är känsligt för utbyggnad? Främst för att det för närvarande är ett parkliknande område eller för att det är känsligt p.g.a. sina historiska anor, med äldre bebyggelse?

8. Har du som socialdemokrat en annan syn på frågor hur Uppsala bör bebyggas jämfört med vad personer från andra partier har?
9. Finns det en uppdelning i block/vänster-höger i byggnadsfrågor på samma sätt som i andra frågor?

Intervjufrågor till Daniel Bergvin

1. När ni gjorde planen för *kvarteret Seminariet*, på vilket sätt styrdes ni efter de planer som NCC hade för kvarteret? Var det exempelvis dem själva som angav hur många lägenheter de tänkte sig och ni rättade er efter det?
2. Var det främst kvarterets kulturhistoriska värden som ni tog hänsyn till när ni utformade detaljplanen? D.v.s. var det de som vägde tyngst om man jämför med de gröna värdena?
3. På vilket sätt tar ni hänsyn till översiktsplanen när ni utformar detaljplanen och hur styr den ert arbete? Fungerar den vägledande? Är ni flexibla i förhållande till översiktsplanen?
Ex. ”- *Bebyggelsemiljöer, med tillhörande parker eller enstaka byggnader av särskilt kulturhistoriskt värde eller av betydelse för stadsbilden ska bevaras och ska inte förvanskas.*”
4. Har motståndet varit stort mot den föreslagna detaljplanen och i förhållande till andra detaljplaner av liknande storlek? Vad är det som har väckt motstånd? Är det främst kvarterets kulturhistoriska värden eller det faktum att man vill bygga i parkmiljön?
5. Kommer planen att förändras? På vilket sätt ser förändringarna ut i stora drag?

BILAGA 2

Projektavsnitt 18 02017 08

Stadsplaneringsförordning 11:1 (2009), 12:2009/04
Kv Seminarieriet - illustrationsplan - 2009.05.20

tema:
Arkitektur
Stadsplanering
18 02017 08
18 02017 08
18 02017 08
18 02017 08